

محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

۱۱۳

# محسن تفسير

له قرآنه يو څرک

Ketabton.com  
۱۱۳ د «علق» سورة

ژباړه او څېړنه :

احمد حسين «عنایت»

د فلق سورة تشریح

ژباړه او څېړنه:

احمد حسين عنایت

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورین الله په نامه

## سورة الفلق

### د فلق سورة (۱۱۳)

**سریزه:** د «فلق» سورت مکی دی چې (۵) آیتونه یوه رکوع لري، په تلاوت کې (۱۱۳) په نزول کې (۲۰) سورة دی د «الفیل» له سورة څخه وروسته نازل شوی دی. ددې سورة نوم الفلق [چاودېدل، خیرې کېدل، ټوکېدل، برسېره کېدل، پنځېدل، لمرڅرک]، د هغه له لومړي آیه څخه اخیستل شوی دی.

د دې سورت د نزول د زمانې او ځای په اړه هم لکه څنګه چې مو مخکې د نورو سورتونو په ترڅ کې ورته نغوته کړې، د نورو ډېریو سورتونو په څېر ددې سورة د نزول په اړه د مفسرینو تر منځ اختلاف دی چې ځېنې دا سورت مکی ګڼي او ځېنې یې مدني ګڼي. او دا اختلاف د هاغو روایتونو پر بنا دی چې ددې سورت د نزول د سبب په اړه نقل شوي دي چې روایتونه یې په مختلفو تفسیرونو کې راغلې دي چون واضح او ثابت نه دي بیا ذکرول یې اړین نه دي، خو د یوې خبرې یادونه اړینه بولم هغه دا چې ددې سورت د تلاوت د ضرورت په نظر کې نیولو سره د حضرت رسول اکرم (ص) له لور په مختلفو وختونو او موقعیتونو کې مختلفو خلکو ته د څیزونو له شره د پالونکي څښتن درشل ته د پناه وړلو تلقین شوی دی او په مختلفو مهالونو او مقامونو کې یې بار بار دا سورة د وخت له تقاضا سره سم تلاوت کړی دی نو هر چا چې هره واقعه نقل کړې دا سورت یې د هماغې زمانې له واقعي او مکان سره سم نازل شوی ګڼلی دی. خو سمه او جوته خبره داده چې دا سورة لکه څنګه چې په پیل کې وویل شول مکی دی او له دې سره سره د سورة په مضمون کې له غور کولو سره هم دا محسوسېږي چې دا سورت د مکی د ابتدایي دور له نازل شوو سورتونو څخه دی.

## له مخکيني سورة سره اړیکه او د سورة د منځپانگې چورليخ:

د شرک ککړو عقیدو او افکارو په مقابل کې د پیغمبر او مسلمانانو له صریح، څرگند او قاطع اعلام وروسته، چې د اخلاص په سورة کې یې فرمان ورکړل شوی دی (**قل هو الله احد** ...)، په دې سورة کې چې د مشرکینو د شرونو، صدمو او زیانونو پر وړاندې ډال گڼل کېږي، د تیارو د پردو څیري کوونکي پالونکي څښتن ته د پناه وړلو لار [استعاذه] څرگندوي [**قل اعوذ برب الفلق**]، د هاغو څیزونو له شره چې خلق کړي او پنځولي یې دي، همدا راز د جهل، خور او جمود د تیاره شپې له شره هغه مهال چې مسلطه او ټیکاو شي، او د حاسدانو له شره هاغه مهال چې حسادت یې وپارېږي. په دې ترتیب د اخلاص سورة پسې ددې سورة ځای نېول د توحیدي «منطق» او «تز» [مبحث او د بحث وړاندیز] د وړاندې کولو او د هغه د تضمین د لارې تر منځ یو ظریف پیوند څرگندوي.

هغه خدای چې «رب الفلق» دی او د پدیدو او ښکارندو د ودې او کمال تدبیر کوونکی او د مخلوقاتو تربیت کوونکی او روزونکی سرور دی، لکه څنګه چې د رڼا او نور له نیزې سره د شپې پرده څیرې کوي او د سپېدو له فلق او فجر سره [، د سپیدو له چاودېدو سره]، روښنایي او د ورځې تودوخه پر مخلوقاتو خپروي، باطلې او د شر تیاره پردې د خیر او حقوالو وګړو د عمل او ایمان له نور سره څیرې او لېرې کوي او صبح صادق [رښتینی گهیځ او رڼا] په ټولنو کې رامنځته کوي، پر دې بنا سره له دې چې د اخلاص سورة د تلاوت پر مهال د بعثت په لومړیو کلونو کې د ابوسفیانانو شوم سپوری لکه د «**غاسق اذا وقب**» په څېر پر ټولو ځایونو خپور وو او د سحر او جادو او طلسم پر بنسټ بنا شوی فرهنگ او تبلیغات حاکم ول، لکه د ړندې غوټې په څېر د خلکو د عقیدو او فکرونو پر پښو او لاسونو تړل شوې وه [**وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ**] او همدا راز قومي او د کورنیو تنګ نظریو او حسادتونو، مؤمنو وګړو ته ډګر نه ورکوه [**وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ**]، له دې حال سره سره

پيغمبر او مؤمنينو دنده درلوده په هاغو د شر او پسات په چاپيريال او شرايطو کې، د هيلو او اميد سترگې د «**رب الفلق**» عنايت او د درې گونو پنډو پردو خيرې کېدو ته ولري او د گهيځ او صبح صادق راختنې او طلوع ته انتظار وکارې، او همدا لامل دی چې د فلق سورة د اخلاص سورة پسې راغلی دی.

د مخکيني سورة په شرحه کې وويل شول چې د شرک او توحيد تر منځ بريد د انسانانو په عالم کې د الله تعالى د «ربوبيت» عملي تلقي کول او منل دي. لکه څنگه چې په مخکيني سورت کې د توحيد بنسټيز اصول څرگند او واضح شوي دي، په دې سورت کې په ايماني مجتمع کې د هغه د تحقق لار، «رب» ته د پناه وړلو له لارې څرگندوي. مشرکينو پر «الله» له ايمان درلودلو سره سره د هغه ربوبيت په «ارباب متفرقون» کې لټوه او نفع او ضرر يې د برلاسو واکمنانو په لاسونو کې ليدل. نو دې توحيدي نهضت ته ايمان راوړونکو چې د «**قل هو الله احد**» غږ پورته کړی دی، که غواړي په دې مسير او لارليکه کې خالصانه پل کېږدي، بايد «رب» ته پناه وړونکي شي او د هغه د تدبير، روزنې، پالنې او تربيت مهربان لاس تل او پرله پسې پر خپل سر وويني.

سربېره پر دې دا سورت د «تبت» له سورة سره هم په يو ظريف ډول اړيکه لري. [د تبت سورة چې له اخلاص سورة څخه مخکې ځای پر ځای دی] که د فلق په سورة کې يې له شرونو څخه د ژغورنې او نجات لار بنسټولې، د «تبت» په سورة کې يې د هغه ټاکلی او مشخص مصداق او څرک، په ابی لهب او د هغه په مېرمن کې پر گوته کړی. د پيغمبر له مخالفينو او مشرکو او معاندو اشخاصو له منځه داسې نه برېښي چې بل څوک، د ابولهب په څېر دا ډول د هاغه عصر په جاهلانه تعصباتو او بندونو او پنډو او تورو پردو کې اسير او محکوم وي، [غاسق اذا وقب] بنځه يې هم چې د جگړې د اور بلوونکې او په دې توطئو کې د هغه هڅوونکې وه، د «**نفاثات في العقد**» مصداق گڼل کېده، چې د مؤنثې صيغې [نفاثات] په توگه کارول شوې ده. [د ابومسلم په وينا: «النفاسات هاغه بنځې دي چې د نارينه رايه ځانته جلبوي او هغوی له خپل

مقصد او ارادې اړوي، ځکه له عزم او رأي څخه په عقد تعبیر کېږي...». ځېنو له مفسرينو نفاسات د بنځو په جادو گري تعبیر کړی دی په داسې حال کې چې په هاغه دوران کې داسې برېښي چې له بنځو څخه زیات، نارینه په دې کار کې بوخت ول.].

د ابی لهب د حسادت په اړه هم همدومره بسنه کوي چې یادونه وکړو، هغه سره له دې چې د پیغمبر تره او د هغه د زومانو پلار وو، له هاغه حضرت سره یې د هغه د ټولو دښمنانو په نسبت زیاته دښمني کوله. [و حاسد اذا حسد] که د پیغمبر نور مخالفین، چې ډیری یې له بنی امیه څخه ول او له بنی هاشم سره پردي ول، له هغه سره د رقابت او دښمنۍ له لامله نښتل، خو [ابی لهب] د «حسادت» له لامله ستغې سپورې، ښکځلې او زورلې کولې.

د سورت متن او د لغتونو ترجمه:

|                                       |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
|---------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ | أَعُوذُ = پناه وړم، پناه غواړم - عوذ = له شره پناه اخېستنه، د پناه ورکوونکي په حریم کې ننوتل - الْفَلَقُ = چاودېدل، ټوکېدل، برسېره کېدل، پښېدل، لمرڅرک گهیځ، سپېدې، د تیاره خیرول، هاغه حق چې څرگند شو - خَلَقَ = پیدا کړي، پښتولي - غَاسِقٍ = ډېره تیاره شپه، یرغل کوونکی، تور مار - وَقَبَ = تیاره خپره شوه، توره تیاره چې هر څه ونغاړي، شپه چې توروالی یې پېر شي، چې تکه توره تیاره شي، لمر پریوت، یو څیز داخل او پټ شو، الوقب = په ډېره کې جنوړی - النَّفَّاثَاتِ [د نفاثه جمع] = پوکې کوونکي، پوکونکي، جادوگرې ښځې، کوډگرې ښځې - الْتَقَدَّ = د عقده جمع، گندې، غوټې، معامله، تړون، عزم - حَاسِدٍ = حسد کوونکي، کینه کښ، رخه گر - حَسَدًا = حسودي وکړې، خپل حسد ښکاره کړي، کینه وکړي - |
| قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾    |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| ﴿١﴾ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ             |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ         |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| النَّفَّاثَاتِ فِي الْعَقَدِ          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| ﴿٤﴾ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |
| إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ  
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾

ووايه: [زه د مشرکینو پر خلاف] د سباوون<sup>(۱)</sup> [سپېدې چاودنې] [هغه چې خپره شوې تیاره یې خیرې کړې] پالونکي څښتن ته پناه وړم،<sup>(۲)</sup>

## مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾

د هر هاغه څه له شره چې پنځولي <sup>(۳)</sup> يې دي.

## وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾

او له هرې تګې تورې پنډې تیاره <sup>(۴)</sup> [= ظلمت، ظلم او ځور او جهل او ...] له شره چې خپره شي <sup>(۵)</sup> [= بر لاسې شي].

## وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾

او په غوتو <sup>(۶)</sup> [= پيوندونو او تړونونو] کې د کوډو پوکي کوونکو <sup>(۷)</sup> [= فريبګرو او ټګمارو] له شره [چې هر هوډ سستوي].

## وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

او د هر کينه کښ [او رخه ګر] له شره، کله چې هغه کينه وکړي <sup>(۸)</sup> [= چې د کينې غوټه يې پرانېستل شي].

| قُلْ  | أَعُوذُ     | بِرَبِّ         | الْفَلَقِ | مِنْ | شَرِّ | مَا خَلَقَ              |
|-------|-------------|-----------------|-----------|------|-------|-------------------------|
| ووايه | زه پناه وړم | پالونکي څښتن ته | د سباوون  | له   | شره   | د هاغه څه چې هغه پنځولي |

| وَمِنْ | شَرِّ | غَاسِقٍ      | إِذَا  | وَقَبَ  | وَمِنْ | شَرِّ | النَّفَّاثَاتِ       |
|--------|-------|--------------|--------|---------|--------|-------|----------------------|
| او له  | شره   | د پنډې تیاره | کله چې | خپره شي | او له  | شره   | د کوډګرو پوکي کوونکو |

| فِي       | الْعُقَدِ | و  | مِنْ | شَرِّ | حَاسِدٍ    | إِذَا  | حَسَدَ         |
|-----------|-----------|----|------|-------|------------|--------|----------------|
| په.....کې | غوتو      | او | له   | شره   | د کينه کښو | کله چې | هغوی کينه وکړي |

## د سورت د مفرداتو لنډه تشریح:

۱ - دا فرمان چې: ووايه پناه وړم د فلق رب ته، د هاغو خلکو په مقابل کې د څرګند فکري او عملي دريځ اعلامول دي چې شرک وهلي او په خرافاتو ککړ دي او د پېښو، ناروغيو او د ژوند د ناسميو پر وړاندې بُتانو، کاهنانو، ساحرانو، کوډګرو، طلسم او جادو او د ثروت او قدرت اربابانو ته پناه وړي، او که له دې پرته وای، څه اړتيا وه چې پالونکي څښتن ته اړیکه او استعاذه په څرګنده توګه اعلام شي؟ [د الله پر ځای] د رب نوم ته پناه وړل هم د پالونکي څښتن، د روزونکې، پالونکي، مدیریت او د کارسازۍ نقش ته نغوته لري.

۲- خدای تعالی البته شر نه پنځوي، خو د چارو د نسبي والي له لامله، کوم څيز چې په اصل کې خیر دی، کیدی شي د شرّ موجب هم وگرځي؛ لکه لیوه د پسه لپاره؛ او د درمند لپاره. دنیا د تضاد او تزاحم ځای دی او د بقاء او روزی د لټې د هڅو په پایله کې رشد او کمال حاصلیږي. د داپونکو لپاره منگولې او غاښونه د هغوی د ژوند ضرورت دی او هم د هغوی د ښکار لپاره په ورته توګه اړین دي! چې د بقاء په کړلېږونو کې چټک او چالاک شي.

په دې حقیقت له پوهېدو سره چې د پالونکي څښتن له ارادې او د چارو له عالمه کوم شرّ نه پورته کېږي، او کوم شرونه چې په عالم کې واقع کېږي پخپله د انسانانو له کړونو او د موجوداتو له غریزو او د طبیعت له فعل او انفعالاتو څخه راولاړېږي، انسان ته داسې یو لید ورکوي چې نه نهیلی او ناشکری شي، او نه د جهان د تحولاتو لپاره د دوه ګوني منشأ په توګه قایل شي. په دې صورت کې هغه د خسرو هر کار شیرین ګڼي. [دمثنوی لومړی دفتر له ۵۸۲، ۱۷۸۹، ۱۸۹۰ او ۱۸۵۰ بیتونو څخه وروسته]:

|                               |                                 |
|-------------------------------|---------------------------------|
| عاشقم بر قهر و بر لطفش به جدّ | بوالعجب من عاشق این هر دو ضد    |
| ناخوش او خوش بُود در جان من   | جان فدای یار دل رنجان من        |
| عاشقم بر رنج خویش و درد خویش  | بهر خوشنودی شاه فرد خویش        |
| آن که او بسته غم و خنده بُود  | او بدین دو عاریت زنده بُود      |
| باغ سبز عشق کاو بی منتهاست    | جز غم و شادی در او بس میوه هاست |
| عاشقی زین هر دو حالت برتر است | بی بهار و بی خزان سبز و تر است  |

۳- ظلم [ستم] او ظلمت [تیاره] له یوې ریښې دي؛ د استعارې په مقام کې هم، دا د شپې اصطلاح د استبدادي نظامونو د ظلم او ستم د بیان لپاره، چرته چې ناشوني وي د هغه په اړه په صراحت خبره وشي، په سیاسي ادبیاتو کې ډېره زیاته کارول کېږي:

په دې ځمکه هره شپه له دې آسمانه، یو یو ستوری وژل کېږي.  
او د ستورو دا باران له دې آسمانه، له ځنډ پرته را اورېږي.

د «عَاسِق» فاعل اسم، نکره ذکر کېدل، د نامحسوسو او غیر مادي مفهومونو په انتقال کې، د ژوندانه د روزمره چارو لپاره د ابداع شوو کلیمو او ژبې د ظرف د تنګوالي او له محدودو او ټاکلو معینو مصادیقو څخه د هغه د عاموالي او پراختروالي نښه ده. د «عَاسِق» مشتقونه د «عَسَق» له ریښې درې ځلې په قرآن کې راغلي دي چې د هغوی په

نظر کې نېولو سره کولی شو کولی شو غوره او بشپړه نتیجه واخلو. لومړی حای د ورځې د رڼا لوړتیا [ځانست]، د شپې د تیاره د لوړتیا [د ښه شل د نمونځ د مهال] پر وړاندې راغلی دی: - «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ....» [اسراء ۷۸ (۱۷:۷۸)]

دوه نور موردونه د هاغو سوځوونکو، ټینگو او ناولو اوبو په اړه دي چې دوزخ وال یې څښي. په دې مورد کې هم د ټینګوالي، نغبتوالي، تیاره او تتوالي مفهوم پکې څرګند دی: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا». [نبا ۲۴ (۷۸:۲۴)] او هم «هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ» [ص ۵۷ (۳۸:۵۷)]. خپره تیاره یو انځور دی د راز راز مجازي او تګو تورو ظلماتي تیارو څخه لکه: شرک، کفر، جهل، خور، خشم، حرص او طمع او د نفس هوا او نورې غوښتنې چې پیغمبرانو دنده درلوده خلک الهي هدايت ته د رڼا او نور پر لور رهبري کړي [بقره ۲۵۷ (۲:۲۵۷)، مائده ۱۶ (۵:۱۶)، ابراهيم ۱ (۱۴:۱) او ۵ (۱۴:۵)، احزاب ۳۳ (۳۳:۳۳)، حدید ۹ (۵۷:۹)، طلاق ۱۱ (۶۵:۱۱)].

**۵- د «إِذَا وَقَبَ» وصف د تیاره داخلېدل او برلاسی دی او د نور د هرې دريځې بندېدل دي.** «وقوب» په لغت کې د ننوتو معنا لري؛ په تیره کې سوړې ته هم چې اوبه پکې ننوزي «وقبه» ویل کېږي. دا ددې کلیمې اصلي معنا ده، خو په مجازي حالتونو کې، د انسان پر عقل او ایمان د هغه د نفساني تیارو برلاسی، یا پر ټولنه د ظلم او خور او جهل تسلط د «غاسقٍ إِذَا وَقَبَ» له مصادیقو ګڼل کېږي.

**۶- له غوتو [عُقَد] څخه مطلب ظاهراً هماغه د ستونزو، مشکلاتو او اختلافونو غوته ده چې د ښځې او مېړه یا خلکو تر منځ له یو بل سره مخې ته راځي او ځنې کسان د هغوی د پرانېستلو او په ټولنه کې د سولې او پخلاینې د رامنځته کولو پر حای د هغوی اور ته په پوکي ورکولو او تازه کولو هغه «شعله ور» کوي او د غوتو د ړندولو په توسه دښمنۍ لا ژوروي.**

**۷- ویل کېږي چې د نفاسات مؤنث ذکریدل د کوډګرو ښځو د حضور او د هاغې واقعیت له لامله دی چې د جاهلیت وګړو د ښځې مېړه په اختلاف یا بد خوندو پېښو کې ټوټکو، طاس، طلسم او روحي تلقیناتو ته پناه وړله، په دې بڼه کې د «عُقَد» معنا د روزگار غوتې او بندیزونه ګڼل کېږي؛ خو اوس هم زموږ په روزگار کې ساده لوحی خلک د خپل ژوند د ناسميو د غوتو خلاصولو لپاره، د کار او زحمت او هڅو او پر رب**

الفلق خدای د توکل پر ځای، د جمرکان په څاه کې په عریضو اچولو، د «اعتصام بحبل الله» پر ځای، پر ضریح او قبر د قفلونه تړلو، د خدای تعالی د اولیاء د الگو نیولو او د هغوی د توحید څخه د پلینوۍ پر ځای، له طلا او نقرې او هندارو او مرمرو له ډبرو سره د هغوی د قبرونو په سینگارولو او له خپله ځانه بېلو موهوماتو ته ترغیب کوي؟ او د پیر او میر په لمنو پورې ځانونه نښلوي او دم او تعویذ او ټوټکې ترې اخلي. همدوی زموږ په روزگار کې «نَفَاثَاتٍ فِي الْعَقَدِ» دي.

خو که عَقْد، ایماني او عقیدتي غوټې وگڼو، د ځینو بڼو نقش ته یا د هغوی د جاذبې لېوالتیا ته، د جدي هوډ او تصمیمونو او ارادو په سستېدو کې، یوه لطیفه استعاره ای تشبیه ده. په قرآن کې یې هم د ابی لهب د مېرمنې له اور راوړنې څخه په هاغه فتنه کې چې رامنځته کړې یې وه، یادونه کړې ده [د تبت سورة]. په هر حال کې دا مشابهه تعبیر هر ډول شبهه انگیز تبلیغ او تلقین نغاړي. عزم او اراده او قصد او همتونه د داسې لاملونو په توسه سستېږي چې د ورځې د تصمیمونو په هېرولو کې د شپې له نقش سره د تشبیه وړ وي. دا پخه خبره د خبرو د استاد، حضرت علي<sup>(ع)</sup> ده: «عزیمه او ولیمه [جدي کار او د تورې لیکي والا آس خرونه] له یو بل سره نه یو ځای کېږي او ډېر داسې چې نوم [خوب] د یوم عزم له زړه وباسي او تیاره چې د همت وېښتیا محو کوي» [۲۴۱ خطبه]

### د فلق سورة د ټولو [۱ - ۵] آیتونو بشپړه تشریح:

د قرآن د پای سورتونه لکه څنگه چې مخکې مو ورته اشاره کړې له «قل» سره پیل کېږي. موږ پوهېږو، په قرآن کې پنځه سورتونه داسې دي چې د «قل» له کلیمې یا فعل سره پیل کېږي. د پای «خلورقل» سورتونه او د «جن» سورة. دا سورة [الفلق] هم ددې ډلې د نورو په څېر د «قُل» له فرمان سره پیل کېږي: **قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ.**

د قُل امر، په دې سورة او ورپسې سورة کې - لکه د «الکافرون» او «اخلاص» په سورتونو کې او د «قُل» د نورو امرونو په څېر چې په قرآن کې ډېر زیات راغلي؛ هغه فرمانونه دي چې د خدای تعالی له لورې پیغمبر ته د نبوت د مقام په عنوان چې باید نورو ته اعلام شي ورکړل شوي، او نور باید د فرمان د مضمون په اړه پوه شي او له پوهېدو سره سم له هغه پیروي او پلینوۍ وکړي.

دا فرمان چې: ووايه پناه وړم د فلق رب ته، د هاغو خلکو په مقابل کې د څرگند فکري او عملي دریځ اعلامول دي چې شرک وهلي او په خرافاتو ککړ دي او د پېښو، ناروغیو او د ژوند د ناسميو پر وړاندې بُتانو، کاهنانو، ساحرانو، کوډگرو، طلسم او جادو او د ثروت او قدرت اربابانو ته پناه وړي، او که له دې پرته وای، څه اړتیا وه چې پالونکي څښتن ته اړیکه او استعاذه په څرگنده توګه اعلام شي؟ [د الله پر ځای] د رب نوم ته پناه وړل هم د پالونکي څښتن، د روزونکې، پالونکي، مدیریت او د کارسازۍ نقش ته نغوته لري.

د نبوت له مقام او د قرآن له ابدی فرمانونو سره مناسب نه دي چې وویل شي دا اوامر دې د پیغمبر اکرم<sup>(ص)</sup> د خصوصي ژوند په اړه وي یا دا چې د ذکر او ورد تش کوم دستور دې وي چې یوازې په ژبه ذکر شي. دا چې وایي: «**قُلْ**» ووايه؛ په واقعیت کې ځانته او نورو ته یو ډول تلقین دی دا د «**قُلْ**» فرمان، په قرآن کې ۲۳۲ ځلې تکرار شوی دی. او دا پخپله ددې دلیل دی چې قرآن د پیغمبر<sup>(ص)</sup> کلام نه، بلکې د خدای تعالی کلام دی.

ځکه که د پیغمبر خبره او وینا وای، یا یوازې پیغمبر ته وینا وای، پخپله یې خپل ځان ته نه ویلې؛ ووايه، که څوک له تاسو وغواړي چې یو مطلب پلانکي سړي ته ووايست، آیا تاسو کله چې غواړئ هغه ته ووايست لومړی خپل ځان ته وایست «ووايه»؟ تاسو خو د «ووايه» فرمان او خطاب، نور د لفظ په توګه نه لېږدوئ، بلکې عملاً یې سر ته رسوئ. د قرآن آیتونه د الهي کلام په توګه، د حضرت رسول اکرم<sup>(ص)</sup> دنده وه لکه څنګه چې ورته نازل شوي د امانت په توګه خلکو ته ولېږدوي، نو ځکه حضرت رسول ته چې د «**قُلْ**» په بڼه کوم امر شوی دی د «**قُلْ**» لفظ هم له آیتونو سره سم لېږدوي، او له دې جوتېږي چې قرآن الهي کلام دی.

### پالونکي څښتن [رب] ته پناه وړل

د قرآن د پای دوه سورتونه پیغمبر اکرم<sup>(ص)</sup> ته د: «**قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ...**» له فرمان سره پیل کېږي. د داسې کلام ویل نه یوازې د یو شخص خپل نفس ته تلقین

دی، بلکې د مشرکینو پر وړاندې د خبر اعلام او د یو څرگند دریځ نیول دي، چه مشرکینو د مصیبت او تنگلاسی پر مهال «جن» ته پناه وړله او ناپېدا او نامعلوم ځواکونه یې د شرونو دفع کوونکي انگېرل.

«وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا.» [جن ۶: ۷۲] «او [دا چې] له انس [= پیژندل شوو] ځېنو وگړو له جن [= پردیو یا موهوم او خیالي موجوداتو] ځېنو وگړو ته پناه وروړله نو [دې توهमतو] یې [په جهل او خرافاتو کې] د هغوی سرغاړي ورزباتوله.»

د «عوذ» معنا د چا په حریم کې ننوتل، او استعاذه د پناه‌ندګۍ غوښتنه او د اَعُوذُ ویل، د هغې خبر او اعلام دی.

«أَعُوذُ»: پناه وړم. متوسل کېږم. نو «أَعُوذُ» له شر او زیانه د پناه اخیستلو اعلامول دي چې د هر انسان د اعتقاد او نړۍ لید پر بنسټ توپیري او مختلف ایښودنځایونه او پناه ځایونه مومي، مشرکانو سره له دې چې پر الله ایمان درلود، د انسانانو د عالم په نسبت یې د هغه ربوبیت، پرښتو، [پیریانو او ناپېژندل شوو ځواکونو] ته سپارل شوی انگېره، په ستونزو او مصیبتونو کې به یې هغوی ته پناه وړله او عملاً هغوی یې خپل «رب» [ارباب] انگېرل، خو په دې سورة کې پیغمبر ته فرمان ورکول کېږي؛ ددې لپاره چې له ستونزو او نارسو څخه د ژغورنې او نجات رڼا او نور ته ورسېږي؛ باید «رَبُّ الْفَلَقِ» ته پناه‌نده شي چې د ټولو پدیدو او ښکارندو پالونکی څښتن او د هرې تیاره کوونکې پردې او پوښ څیرې کوونکی او لېږې کوونکی دی. داسې پردی، پوښونه او خنډونه چې د پدیدو او ښکارندو له ښکاره کېدو، څرګندېدو، لوړېدو او ودې او کمال څخه مخنیوی کوي.

په قرآنکریم کې یې ۷ ځلې د انسان له پناه وړلو څخه د «رب» نېک نوم ته له توسل سره، ۷ ځلې د «الله» جلاله نوم ته له توسل سره او یو ځل یې د «رحمن» نېک نوم ته له توسل سره یادونه کړې ده.

د رب له نوم سره ۷ حلي توسل له لاندینيو آيتونو څخه عبارت دي:

۱ - «قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ...» [هود ۴۷ (۱۱:۴۷)]

«[نوح] وويل: پالونكى څښتنه؛ تا ته پناه دروړم، له دې چې، [يو ځل بيا] له تا

د هاغه خيز غوښتنه وكړم چې پرې نه پوهېږم...»

۲ - «وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ.» [مؤمنون ۹۷ (۲۳:۹۷)].

«او [پر تعصب او خشم او خشونت د برلاسى لپاره] ووايه: پالونكى څښتنه؛

زه د شيطانانو [= شيطان صفت وگړي يا شيطاني خيالونه] له عيب پلټنې او

نفرت اچونې څخه تاته پناه دروړم.»

۳ - «وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ» [مؤمنون ۹۸ (۲۳:۹۸)]. «او تاته پناه دروړم،

پالونكى څښتنه؛ له دې چې [شيطاني فکرونه يا وگړي] پر ما حضور ومومي

[= دهغوى له پارونې او وسوسو سره مخامخ شم].»

۴ - «وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ»

[غافر ۲۷ (۴۰:۲۷)]. «او موسى [ددې گواښنې په ځواب کې] وويل: په جوتنه توگه

زه د هر هغه متكبر له شره چې د حساب پر ورځ ايمان نلري، خپل پالونكي

څښتن ته او ستاسو پالونكي څښتن ته [چې باور پرې نلري]، پناه وړم.»

۵ - «وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ» [دخان ۲۰ (۴۴:۲۰)]. «او [هغه ته چې]

زما پالونكى څښتن او ستاسو پالونكى څښتن دى پناه وروړم، كه تاسو غوښتي

وي ما [له خشونت سره] وشړئ.»

۶ - «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ.» [فلق ۱ (۱۱۳:۱)]. «ووايه: [زه د مشرکينو پر خلاف] د

سباوون پالونكي څښتن ته پناه وړم. [= هغه چې خپره شوې تياريه يې څيرې کړې].»

۷ - «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ» [ناس ۱ (۱۱۴:۱)]. «ووايه: د خلکو رب [پالونكي

څښتن] ته پناه وړم [= د هغوى حقيقي ارباب او د اختيار خاوند].»

او ۷ حلي د «الله» له نوم سره د توسل آيتونه عبارت دي له:

۱ - «...قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ» [بقره ۶۷ (۲:۶۷)]. «...[موسى]

وويل: زه الله ته پناه وړم له دې چې له جاهلانو اوسم!.»

۲ - «وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.»  
[اعراف ۲۰۰ (۷:۲۰۰)]. «او هر مهال چې [له جاهلانو سره په مقابله کې] شیطاني لمسونه [د ورته مقابلې په توګه] پر تا غلبه وکړي، نو الله ته پناه یوسه چې بېشکه هغه پوه او ږېدونکی دی.»

۳ - «... قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ ...» [يوسف ۲۳ (۱۲:۲۳)].  
«... [يوسف ورته] وويل: پناه پر الله! په حقيقت کې هغه [= ستا مېړه] خو زما ارباب دی او زما مقام او موقعيت يې ډېر ښه ساتلی دی...»

۴ - «قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذًا لظَالِمُونَ»  
[يوسف ۷۹ (۱۲:۷۹)]. «[يوسف] وويل: الله ته پناه [وېرم]، که له هغه پرته بل څوک، چې خپل توکی [زرین کتوري] مو ورسره موندلی، ونيسو؛ نو په دې صورت کې به هرومرو له ظالمانو يو.»

۵ - «فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» [نحل ۹۸ (۱۶:۹۸)].  
«نو هر مهال چې قرآن ولولې، [د حق له رحمته] له رټل شوي شيطان [د وسوسو له شر] څخه الله ته پناه یوسه.»

۶ - «... فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ» [غافر ۵۶ (۴۰:۵۶)]. «...نو [د هغوی له شره] الله ته پناه یوسه چې هغه ښه او ږېدونکی، ښه لیدونکی دی.»

۷ - «وَأَمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ»  
[فصلت ۳۶ (۴۱:۳۶)]. «او هر مهال چې د شيطان له لورې کومې لمسونې پر تا غلبه وکړه، نو الله ته پناه یوسه چې بېشکه هغه پوه او ږېدونکی دی [تا به پر نفس په برلاسی کې ټيکاو کړي].»

او يو ځل د رحمان له نوم سره توسل د مريم سورة ۱۸ آية کې دی.  
«قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا» [مريم ۱۸ (۱۹:۱۸)]. مريم وويل:  
زه له تا رحمان [خدای] ته پناه وېرم، که پرهېزگار يې [له ما لېرې شه].

چې په دې آيتونو کې ډېری يې د شيطان له شره او د هغه له وسوسو پناه وړل دي [آل عمران ۳۶ (۳:۳۶)]، [اعراف ۲۰۰ (۷:۲۰۰)]، [نحل ۹۸ (۱۶:۹۸)]،

[مؤمنون ۹۸ (۲۳:۹۸)]، [فصلت ۳۶ (۴۱:۳۶)]. ددې شرونو سرچینه کله خارجي وي، لکه فرعونان او مستکبرين [غافر ۲۷ (۴۰:۲۷) او ۵۶]، [دخان ۲۰ (۴۴:۲۰)] او ډیری یې داخلي او له نفساني عارضو څخه وي. په داسې ډول چې خدای تعالی ته د پناه وړولو ډیری اړتیاوې هاغه مهال توصیه شوې دي چې انسانان د خپلو مخالفینو پر وړاندې د عمل شدت او خشونت ته هڅول کېږي او شیطان هغوی غیچ، کسات، دښمنۍ او ښکښلو ته سموي [اعراف ۲۰۰ (۷:۲۰۰)] - [مؤمنون ۹۷ (۲۳:۹۷) او ۹۸] - [فصلت ۳۶ (۴۱:۳۶)]. خدای تعالی ته د پناه وړلو له نورو موردونو څخه؛ جهل [بقره ۶۷ (۲:۶۷)] [د عقل پر ځای د احساساتو واکمني]، ناپوهي [هود ۴۷ (۱۱:۴۷)]، د شهوتونو واکمني [یوسف ۲۳ (۱۲:۲۳)] او [مریم ۱۸ (۱۹:۱۸)]، قانون ماتونه [یوسف ۷۹ (۱۲:۷۹)]، د شرک او شیطاني ولایت [غافر ۵۶ (۴۰:۵۶)] او ... دي.

په ټولیزه توګه کومو آیتونو چې په قرآن کریم کې خدای تعالی ته پناه وړل مطرح کړي دي په ډیریو کې یې د شر سرچینه او د پناه وړلو لامل خپله د انسان له نفس او دننیو لاملونو څخه څرک ورکړی دی او دا په ګوته کوي چې د شیطان د لمسونې [او تحریک] اصلي ځمکه [او زمینه] د انسان نفس او د هغه د وجود دننني علتونه دي. سره ددې چې په دې سورت کې په ځانګړې توګه له داسې شرونو نوم اخلي چې خارجي جنبه لري او له هغوی څخه د ژغورنې او نجات لار «**رب الفلق**» ته په پناه وړلو کې څرګندوي. «فَلَق» [د شفق پر وزن] د «فَلَق» له مادې څخه دی. په اصل کې، د یو څیز د پرانېستلو او بېرته کولو او ځېنې له ځېنو څخه د بېلولو په معنا دی، او لکه څنګه چې د ګهیځ د سپېدو د څرګندېدو پر مهال، د شپې توره پرده بېرته کېږي، دا لغت د ګهیځ د طلوع په معنا، کارول شوی، لکه څنګه چې «فجر» هم له همدې مناسبه د ګهیځ د طلوع لپاره کارول کېږي.

ګواکې له «فلق» څخه مطلب په دې سورت کې چې له معرفه او معهود «الف» او «لام» سره راغلی دی، همدا د ګهیځ فلق به وي چې د شپې پرده د نور له

نيزې سره خيرې کبړي او خندان لمر د افق له منځه سر وهي او ځمکه روښانه کوي. نو دا لفظ د گهيځ د طلوع په معنا کارول شوی دی. ځينو هغه د خلق په معنا، يعنې د جهان ټول مخلوق گڼلی دی. يعنې د هستۍ له خلق او پنځگرۍ سره د عدم پرده خيرې شوې ده او د وجود نور ښکاره شوی دی، او هره ورځ، هر ساعت او هره شېبه د هر موجود له خلق کېدو او پنځېدو سره د نېستۍ پرده خيرې کبړي او د هستۍ بڼه ترې سر راوباسي. نو له دې حال سره د فلق معنا د گهيځ د طلوع له مصداق څخه عام تره او ډېره پراخه ده، او د رشد او ودې لپاره د يوې ښکارندې له شاوخوا چې ښکاره کېدو او لورېدو ته چمتو شوې ده د هرې پردې او پوستکي څېرې کېدل څرگندوي. پر دې بنا خدای تعالی هم «فَالِقُ الْاَصْبَاحِ» دی - [انعام ۹۶ (۶:۹۶)] او هم «فَالِقُ الْحَبِّ وَالْتَّوَي» دی [د داني او زني پرانېستونکی دی] - «إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالْتَّوَي يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ...» [انعام ۹۵ (۶:۹۵)] «بېشکه الله [نه ستاسو خيالي شفيهان] د داني او زري چوونکی دی او له مړي [خاورې له زړه] څخه ژوندي [نباتات] راوباسي او له ژوندي [حيوان يا گياه] څخه مړه [سلولونه] خارجوي. [د] الله [کار] دا ډول دی....».

بنديزونه، خنډونه، نيواکگرۍ او شرونه هم لکه د حبوباتو او مېوه جاتو د پوتکو او زړو په څېر د انسان د نفس د رشد او ودې لپاره لنډمهالي خنډونه او مخ نيوونکي دي. که د «الفلق» الف او لام خاص «فلق» ته اشاره وي، د هغه مشهورې معنا پورې، چې د «سپېدې فلق» دی اړه نيسي. او که اشاره نوع او ډول ته وي هر ډول «فلق» پکې شاملېږي: هاغه وړانگه چې د تياره له بېرته کېدو، او هغه گياه او ځناور چې له ځمکې او کرکيلې او تخم او رحم څخه سر راوباسي، هاغه چينې او اوربستونه چې د غرونو او تپل شوو، پرېرو او نغبتو ورېځو له منځه جاري کبړي او بهيږي، هغه عملونه او کړنې چې له نيتونو او خويونو، او هغه معارف چې له ذهنونو او فکرونو، او کوم صورتونو

چې د مادي او عناصرو له ترکیبه، او یا وجود چې له نشته، شته کېږي او څرگندېږي، د فلق مثالونه گڼل کېږي. الفلق ته د رب د نوم اضافت، د داسې یو پراخ او خپور ربوبیت څرگندونه کوي چې پرله پسې په جهان کې د راز راز طبقو، پوتکو او پردو لاندې، هر موجود پالي او کله چې ظهور او څرگندېدو ته چمتو شو ټولې پردې، پوتکي او خنډونه بېرته او لېرې کوي او هغوی ښکاره کوي. او هر هغه خیز چې د پردې او پوتکي له کبله ناڅرگند دی، پردې چوي او فلق ښه نیسي.

دا خنډونه چې کېدی شي خارجي او عارضي وي [لکه د چاپیریال لاملونه، مستکبرین او ظالمان] یا کېدی شي داخلي او ذاتي وي [لکه نفساني وسوسې او شیطاني تحریکونه]، چې لېرې کېدل یې د «رَبِّ» له ځواک او مرستې پرته شونې نه دي ځکه چې پالونکی څښتن د هرې خنډیزې او مزاحمې پوستې او پوتکي بېرته کوونکی دی [رَبُّ الْفَلَقِ]. پر دې بنا هاغه پیغمبر چې د رسالت په ابلاغ او د اسلام د توحیدي نهضت پر مخ بېولو کې د جهل او ځور له پردو او پوښونو او د مشرکینو له خرافاتو سره مخامخ دی، باید همداسې پالونکي څښتن ته پناه وړونکی شي: [قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ].

د قرآن د پای دې دوو سورتونو ته «مُعَوِّذَتَيْنِ» هم وایي. یعنې دوه داسې سورتونه چې د هغوی په پیل کې د اَعُوذُ جمله راغلې ده؛ «عَوِذُ» یعنې پناه وړل. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ. هر دواړه خدای ته پناه وړل دي. هغه څوک چې قرآن ختموي او دا ټولگه زده کوي، کله چې غواړي دا کتاب بند کړي، د هاغه څه د ساتنې لپاره چې زده کړې یې دي خدای ته پناه وړي. له څه؟ د هاغو څیزونو له شره چې له قرآنه د زده کړل شوو څیزونو مخالف دي. ځکه چې د قرآن له ختم وروسته، په واقعیت کې هغه ته یو لږ حقیقتونه زده او څرگند شوي دي، چې اوس د هاغه څه له شره چې د ددې حقیقتونو مقابل، مخالف او متضاد دي باید خدای تعالی ته پناه یوړل شي. اَعُوذُ - چې د «استعاذه» کلیمه له هغه سره هم رېښه ده - یعنې له هر خطر

خدای ته پناه وړم. او انسان تل له خطر د خواک خاوند ته پناه وړي؛ لکه د کوچني ماشوم په څېر چې د مور غېږې ته پناه وړي. او دا یو واقعیت دی.

### شرونه او د هغوی نسبت او تړاو:

موږ پوهیږو چې دنیا زموږ له میل او لېوالتیا سره سمه نه چلیږي او هیڅ موجود هم له مخالف، متضاد او دښمن پرته نشته؛ هر یو موجود یو دښمن لري. حتا شنبلي او گیاه گانې هم دښمن لري. گیاه د ژوو په توسه خوړل کېږي. د انسان حکم هم همداسې دی. په دنیا کې د هر موجود لپاره یو لږ خنډونه، موانع او مزاحمتونه، د هغه په دننه او بیرون کې، شتون لري. پر دې بنا باید له دې څیزونو څخه خدای تعالی ته پناه یوړل شي.

دا وروستي دوه سورتونه هاغه شرونه او خنډونه بیانوي چې باید له هغوی د عالمیانو پالونکي څښتن ته پناه یوړل شي. د «فلق» په سورة کې د انسان له وجوده بیرون شرونه بیان شوي دي، او د «ناس» په سورة کې د انسان د وجود دننني شرونه او هاغه څه چې زموږ نفس ته اړوند دي، یا دا چې ځمکه او ډگر یې زموږ په دننه کې شته دی؛ یعنې تر هاغې چې هاغه زمینه او وړتیا او استعداد ونلرو، دا شر په موږ کې اغېز نه پرېږدي. پر دې بنا، دا دوه سورتونه د شرونو دوه ډلې او بندلونه څرگندوي.

د قرآن د نزول په زمانه کې به مشرکینو معمولاً خپلو بُتانو ته پناه وړله. او دا بُتان یې د پرښتو او په جهان کې د نورو اغېزناکو ځواکونو سمبولونه گڼل. البته خدای تعالی یې منه - چې مخکې مو په دې اړه تفصیلي خبره کړې - خو ویل یې خدای تعالی «رب الارباب» او د پرښتو پنځگر او خالق دی او یوازې له پرښتو سره سروکار لري او له موږ سره نیغ په نیغه او مستقیمه اړیکه او تړاو نلري او موږ باید همدې بُتاتو ته، چې لاسرسی ورته لرو، پناه یوسو؛ دوی د الله په نزد زموږ واسطې او شفیعان دي. پر دې بنا قرباني به یې هم بُت ته کوله. که کله به وچکالي کېدله، او یا که کوم ستر مصیبت او وبا راتله،

او په همدې ډول هر څه به چې پېښېدل، خپلو بُتانو ته به یې، چې د پرېستو سمبولونه یې گڼل، پناه وړله. په دې دوو سورتونو کې غواړي ووايي چې هیڅوک د پناه وړلو او پناه غوښتلو وړ نه دی پرته له «رب الارباب» څخه. «رب»، لکه څنگه چې مخکې مو وویل همدا د ارباب معنا لري - دا کلیمه په پښتو کې هم د ارباب په بڼه کارول کېږي.

ارباب یعنې د اختیار خاوند، چې په انګلېسي کې ورته «Senior»، «Lord» وایي، یعنې هاغه څوک چې جهان اداره کوي. خو «رب» له «اله»، او «ربوبیت» له «الوهیت» سره توپیر لري. د شیطان له شره پناه وړل عمدتاً «ربوبیت» ته حق دی. مخکې مو وویل چې په قرآنکریم کې، اوه ځلې «رب» ته له پناه وړلو خبره شوې او اوه ځلې پناه وړل «الله» ته او یو ځل هم «رحمان» ته. په قرآن کریم کې، خدای تعالی ته پناه وړل عمدتاً د شیطان له شره دي. باید پوه شو چې انسان له دوو ځواکونو سره مخامخ دی:

رحماني ځواک او د هغه متضاد ځواک چې شیطاني ځواک دی - «شیطان» چې په هره معنا ونیسو - په هر حال کې هم د یوې منفي جاذبې ځواک او هم د یوې مثبتې جاذبې ځواک په دنیا کې شتون لري. ځېنې کسان چې کېدی شي شیطان و نه مني او دا دیني باور ورته د منلو وړ نه وي، خو هیڅوک نشي کولی له دې انکار وکړي چې انسان د دوو ځواکونو او دوو کشونو تر اغیز لاندې واقع دی. په دنیا کې هیڅ ځای او هیڅ مهال داسې نه شته چې ټول وګړي یې له استثنا پرته بڼه یا بد وي.

ټول دا مني چې په هر حال کې انسان د دوو ځواکونو په نښه کې واقع دی؛ دوه جاذبې دي چې هره یوه هغه خپلې لور ته کشوي. له دې هیڅوک هم انکار نشي کولی. د لفظ او نوم پر سر یې هم بحث نه کوو؛ هر نوم چې غواړي پرې کېږدي؛ شیطان پرې نوم ږدي یا دیو. یا کوم بل هر نوم چې پرې ږدي یا اصلاً نوم پرې نه ږدي، خو دا واقعیت شتون لري او انکار ترې نشي کېدی.

لومړنۍ موضوع چې باید له هغه «**رب الفلق**» ته پناه یوړل شي، هاغه شر دی چې له هاغه څه څخه راوړېږي، چې خدای تعالی پنځولي او خلق کړي دي [من شر ما خلق]. دلته پوښتنه مطرح کېږي چې مگر سبحان خدای ته چې د خیر او رحمت لامل، آره او موندی دی، څنگه کېدی شي د شر پنځونه ورته نسبت ورکړل شي او آیا هغه پخپله د شر د دفع کولو ځواک نلري؟ ددې پوښتنې ځواب دادی چې په پورتني آیت کې یې شر له خلق څخه گڼلی [من شر ما خلق] نه له خالق، چې هغه د خیر بنسټ او لامل دی. یعنې ددې مفهوم دا نه دی چې الهي پنځونه او خلق کول په خپل ذات کې کوم شر ولري؛ ځکه چې پنځونه او خلق کول، همدا ایجاد او رامنځته کول دي، او ایجاد او وجود محض خیر دی، قرآن وايي: «الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ...» [سجده ۷ (۳۲:۷)]. «هماغه خدای چې هر څه یې پنځولي، ښه یې پنځولي...». بلکې شر هاغه مهال پیدا کېږي چې مخلوقات د خلقت له قوانینو منحرف شي او له ټاکل شوې تگلارې بېل شي، د بېلگې په توګه: د حیواناتو نېښ او غاښونه د هغوی لپاره دفاعي وسیله ده، چې د خپلو دښمنانو په مقابل کې یې کاروي، لکه د هاغې وسلې په څېر چې موږ د دښمنانو په مقابل کې ترې استفاده کوو، که دا وسله پر ځای وکارول شي، خیر دی، خو که بېځایه او د دوست په مقابل کې مصرف شي، شر دی، همدا راز که د اتوم انرژي د برېښنا د تولید لپاره وکارول شي خیر دی او که د بېم د تولید لپاره وکارول شي شر دی.

«**شَرٌّ**»: یعنې بلا او بدي. «**شَرٌّ مَا...**»: «مَا» ته د «شَرٌّ» په اضافت کې دا اشاره ده چې پالونکي څښتن انسان پر دې پوه کړی هر شر چې له مخلوقه ولاړ او صادرېږي، هماغه مخلوق ته نسبت او تړاو لري. محض او مطلق شر شتون نه لري، خیر او شر اصولاً نسبي او لنډمهالې چارې دي چې له عالمه خارج کوم واقعیت نه لري او د هر موجود د شرایطو او اوضاعو پر حساب تغیر کوي، هغه څه چې تاته شر دی، د بل موجود په نسبت خیر دی. لکه لېوه د پسه له

نظره یو ظالم او تېرېگر ژوی دی نو پر دې بنا ليوه پسه ته «شر» دی، په داسې حال کې چې د پسه دارنه د لېوه طبيعي اړتيا ده او د هغه لپاره «خير» گڼل کېږي. نو لېوه پخپله شر نه دی بلکې د هغه شر د پسه په نسبت برسېره کېږي [مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ]. همدا راز باد او باران، واوره او ساړه چې د طبيعت د ژوند اړينتيا او له يوې مخې «خير» دی، شونې دی د هاغه چا لپاره چې سرپناه او بسيا اغوستن ونلري «شر» وگڼل شي.

ټوپک يوه دفاعي وسيله ده؛ د ظالم او سړيخور دښمن پر لور د نښې نېول يې خير، او د دوست يا بېگناه انسان پر لور نېول يې شر دی. الله هر خيز د يو کار، يو مصلحت او په جهان کې د تعادل لپاره پنځولی دی چې ډېری د هغوی د پيدايښت حکمت او فلسفه زموږ له سترگو پټه او پناه ده. که د يوې شېبې لپاره ټولې هاغه چارې چې موږ يې شر انگېرو په خپل ذهن کې تېرې کړو خير کېږو چې هغوی ټول زموږ د وضعیت په نسبت شر برېښي خو ذاتاً شر نه دي، ان تر دې چې د ژوند په مختلفو پېرونو کې هم له هغوی د ځېنو خير او شروالی د ژوند د متغيرو سني حالتونو تابع دي. لکه د کوچنيانو په چارو کې د مور او پلار تلپاتې دخالت، مراقبت او څارنه چې «خير» دی خو له بلوغ او ځوانۍ وروسته د هغې افراطي ادامه او غځونه د هغوی پر نفس د اعتماد او وېسا د پرې کونې [«شر»] موجب او لامل کېږي.

ځېنې شرکي فکري مکتبونه، د جهان لپاره په دوه گونيتوب او ثنويت قائل شوي دي او شيطان ته د شرونو له نسبت ورکولو سره، په هستۍ کې د هغه لپاره ځانگړی، مستقل او ذاتي موقعيت قائل شوي دي. په داسې حال کې چې په اسلام کې يې خدای تعالی د شيطان خالق، او د يو ټاکلي وخت لپاره د بندگانو د ابتلاء او ازمېښت په موخه د لارورکو د تېراېستني لپاره، هغه ته مهلت ورکوونکی، معرفي کړی دی. نو امتحان او ازمېښت [هر ډول يې] که له يو لور سخت او ستونزمن دی، ډېر زيار غواړي او ظاهراً شر دی، په واقعيت کې له بل لور يو «خير» هم دی چې کېدی شي د آرام غوښتنې له اړخه شر

وېرېښي. مصيبتونه، مزاحمتونه او کړاوونه چې پر مؤمنينو راځي، او همدا راز د متجاوزينو پر وړاندې مقابلي او مبارزې، سره ددې چې شر او ناسمي او کرکجنې ښکاري، خو دا د مجاهدو او مؤحدو مؤمنينو د پيداښت او ټپکو لپاره يو امتحان او ازمېښت دی او له دې لیده خیر گڼل کېږي. نو د چارو د خبر يا شر لیدل د انسان د کتنې په زاويې يا لیدگوت پورې تړاو لري.

که خدای تعالی «**رب العالمين**» وگڼي او ټولې نېکې او بدې پېښې او واقعي د هغه له مشيت او ارادې څخه راولاړې وگڼي، د مصيبتونو او کړاوونو پر څپو سپاره شوي، د پېښو توپان د خپل وجود د کښتۍ لپاره ازمېښت او ابتلاء تلقي کوي او کوښښ کوي له صبر [د څپو پر وړاندې مقاومت او ټپکاو] او شکر [د باد له ځواک او اسانتياو څخه له برخمن کېدلو] سره خپل حرکت د ژغورنې او برياليتوب د ساحل پر لور پر نيغې او مستقيمي لارليکې وغځوي او مخالف خنډيز او ماتوونکي باد [شر] له هاغه تغيير او انعطاف سره تجزيه کړي، چې له توپان سره د بادوان په مخامخ کېدو او د واگو له تاوېدو سره يې، په زاويه کې رامنځته کوي، او هره «برخه» يې خپلې گټې [خير] ته را اړوي.

خدای تعالی البته **شر** نه پنځوي، خو د چارو د نسبي والي له لامله، کوم څيز چې په اصل کې خیر دی، کیدی شي د شر موجب هم وگرځي؛ لکه ليوه د پسه لپاره؛ اور د درمند لپاره. دنيا د تضاد او تراحم ځای دی او د بقاء او روزی د لټې د هڅو په پایله کې رشد او کمال حاصلېږي. د دارونکو لپاره منگولې او غاښونه د هغوی د ژوند ضرورت دی او هم د هغوی د ښکار لپاره په ورته توگه اړين دي! چې د بقاء په کړلېږونو کې چټک او چالاک شي.

په دې حقيقت له پوهېدو سره چې د پالونکي څښتن له ارادې او د چارو له عالمه کوم شر نه پورته کېږي، او کوم شرونه چې په عالم کې واقع کېږي پخپله د انسانانو له کړونو او د موجوداتو له غريزو او د طبيعت له فعل او انفعالاتو څخه راولاړېږي، انسان ته داسې يو لیدلوری ورکوي چې نه نهیلي او

ناشکری شي، او نه د جهان د تحولاتو لپاره د دوه گوني منشأ په توگه قايل شي. په دې صورت کې هغه د خسرو هر کار شیرین گڼي.

د نړۍ ښکارندو او د عالم پېښو ته دا ډول لید، یو ربوبي لید دی، چې شرّ د رشد، ودې او تربیت د وسیلې په توگه ویني او په هر حای کې د «رب» د تدبیر لاس ویني، چې له خیر او حکمت پرته، له هغه نور څه نه راتوکېږي. خو که انسان په پېښو کې ایسار او محکوم شي او د مصیبتونو لپاره ربوبي منشأ او مصدر ونمومي، خپل حآن د هغوی د موجدونو پر وړاندې بایلي او هلاکېږي. له دې تنگ نظری او لنډ وینې څخه د نجات لار، هماغه پر ربوبیت د ایمان په هدایت ښونکو انوارو کې د «رب» حریم ته پناه وړل دي. چې په دې حالت کې، د نهیلۍ، بې پروایۍ او بې زړه توب پر حای، هغه په هره پېښه او مصیبت کې د خیر، کمال، نیکمرغۍ او بشپړتیا لپاره ځمکه او اساس ویني، او له پراخې سېنې او نه تصور کېدونکي سخاوت او وړتیا سره، هغه لیوال دی چې د هر هغه ستر او جدي مسؤولیت د هرکلي پر لور وځلي، چې خدای تعالی ټاکلی او مقدر کړی دی!

منفعل او اغېزمن شوی انسان د ناپوهۍ او نادانۍ له مخې داسې یو څیز مکروه، ناوړ او ناسم گڼي چې هغه په حقیقت کې د هغه لپاره «خیر» دی او پر هاغه څه پورې زړه تړي چې د هغه لپاره «شر» دی «...وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.» [بقره ۲۱۶ (۲:۲۱۶)] «...او ښایي یو څیز بد وگڼئ خو په هغه کې ستاسو خیر وي او ښایي یو څیز تاسو خوښ کړئ چې ستاسو په ضرر دی او [ستاسو پر واقعي مصلحت یوازې] خدای پوهیږي او تاسو نه پوهېږئ.»

بخيلي او له انفاقه امساک او سختي د خپل ژوند د مصلحت او «خیر» په توگه انگيري، په داسې حال چې دا د هغه لپاره جوت شرّ دی «وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَّهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ....» [آل عمران ۱۸۰ (۳:۱۸۰)] «او هغه کسان چې د الله له فضله ورکړې شتمنۍ کې

بُخل کوي، نه دې گني چې دا [جمع کول] د هغوی لپاره خیر دی، بلکې [د مال اسیر کېدل او تړاو] د هغوی لپاره شر دی...».

د خپلې بېرې او د دنيائي بېرې ناک لید له مخې که څه هم د «خیر» غوښتنه کوي د نادانۍ او ناپوهۍ له کبله د «شر» غوښتونکي شي «وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا» [اسراء ۱۱ (۱۷:۱۱)]. «انسان [په ناپوهۍ کې د دنيائي لنډ وینې له لامله په ناغوښتي توگه] شر ته بلنه ورکوي، په داسې ډول چې گواکې خیر غواړي او انسان ذاتاً بیرندی دی...».

خو کوم مهال چې په شر کې ونښلي له یو مخې خپل ځان بایلي او نهیلی کېږي. «...وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يُوسَا» [اسراء ۸۳ (۱۷:۸۳)] «...او هر کله چې ډېره لږه سختي هغه ته ورسېږي [د صبر او توکل پر ځای] په بشپړه توگه نهیلی کېږي».

داسې انسان خیر او شر ته ذاتي استقلال او اصالت ورکوي، په داسې حال کې چې دواړه چارې [خیر او شر دواړه] نسبي او د خدای تعالی په مشیت پورې تړاو لري او ټول انسانان د خپل ځان پر لور د راستنېدو په لارلیکه کې په دا ډول یوه «فتنه» او ازمېښت کې مبتلاء کوي: «...وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ» [انبیاء ۳۵ (۲۱:۳۵)]. «...او موږ تاسو [د ژوند په موده کې] له شر او خیر [له پېښو] سره ازمېږو او [په پای کې] زموږ لور ته راستنول کېږئ».

## د شرونو ډولونه

لکه څنگه چې مخکې مو وویل، شر دوه ډوله دی چې یو خارجي او بل داخلي دی. یو زموږ له نفسه بیرون دی او بل زموږ په نفس کې دننه دی. د «فلق» په سورة کې، له هاغو شرونو څخه چې زموږ له نفسه بیرون دي خدای تعالی ته پناه وړو. «فلق» یعنې؛ چاودېدل [سپېده چاود]، خپرې کېدل؛ خو هاغه چاودېدل چې د یو څیز د ودې، رشد او غوړېدا لامل کېږي. د بېلگې په توگه د چرگې هگۍ په پام کې ونیسئ: دا د هگۍ پوټکی دی چې چرگوری یې په خپل ځان کې ایسار کړی دی. خو همدا چې پوټکی مات

شي [وچوي]، تازه زېږد پيل کېږي. دې ښکارندې ته «فلق» وايي. يعنې د داسې پوتکي چاودېدل چې يو ژوند يې محدود او محبوس کړی دی او د نوې زېږېدنې لپاره خنډ شوی دی. دلته غور کولو ته اړتيا ده چې څنگه کېدی شي دا د چرگې هگۍ چې په پيل کې هيڅ ژوی پکې شتون نلري، د يو لړ تعاملاتو تر نېولو وروسته، هغه نطفه چې اصلاً د ليدو وړ هم نه ده، او ډېره وړه ده، په داسې ډول چې په لومړيو ورځو کې اصلاً پېژندل کېدی هم نشي، ورو ورو په تدريج وده کوي چې په پای کې په چرگورې بدلېږي او په دې بهير کې د هگۍ له دننه سپينو او زېږو تغذيه کوي؛ نو د کوم ځواک او ميکانيزم په توسه چې دا چرگورۍ، سره له دومره ضعيفوالي، د هگۍ سخت او کلک پوتکي ماتوي او بيرون راوځي، دې ځواک ته «**رَبِّ الْفَلَقِ**» وايي. «**رَبِّ**» يعنې يو ځواک، يو ارباب، يو چلوونکی چې دې ټولو تعاملاتو او فعل او انفعالاتو ته تحقق ښي. ځکه چې دا خو پخپله په خپل سر داسې نه دي شوي، بلکې يو ځواک دی چې هغوی يې په دې بڼه واړول. دا خو له پيله داسې نه ول؛ نو، څه پېښېږي چې دا ډول ښکارنده او دا ډول بهير بڼه نيسي او ددې پوتکي له ماتېدو او چاودېدو سره يو ژوند سر را اوچتوي.

د هستۍ ټول جهان همداسې وگنۍ دا چې قرآن وايي خدای تعالی «**فَالِقُ** **الْإِصْبَاحِ**» دی. يعنې خدای تعالی د صبح [گهيځ، سپيدو] چاودوونکی دی. شپې لکه هماغه د چرگې د هگۍ د پوتکي په څېر، ځمکه په خپل ځان کې نغاړلې ده او ټول ځايونه يې تياره کړي دي؛ خو ورو ورو دا د تيارې پرده خپرې کېږي، چوۍ او اړخ ته ځي او هر څيز روښانه کېږي؛ ورځ يو ځل بېا زېږېږي؛ جهان تازه تولد مومي. نو لکه څنگه چې ومو ويل، خدای تعالی «**فَالِقُ الْإِصْبَاحِ**» دی. «**إِصْبَاحِ**» يعنې سپېدې. خدای تعالی ورځ زېږوي. يا چې فرمايي: «**فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى**» خدای تعالی د دانې او زني چاودوونکی دی. لکه د غنم دانه چې په ځمکه کې دننه پالل کېږي. که چا نه وي ليدلي، آيا باور به وکړي چې دا وړه دانه به په داسې پياوړي وړي تبديله شي

چې مثلاً اوه سوه دانې حاصل ورکړي. يا مثلاً د بادام له دانې يا زني څخه ستره ونه چې سپوږۍ کوي رامنځته شي. ښه، نو څوک دانه چوئ او د هغه په دننه کې دا بالقوه ځواک اېږدي او ژوند او حرکت پکې رامنځته کوي؟  
فرمايي: «رَبِّ الْفَلَقِ». د يو «رَبِّ» ځواک ورته پکار دی، داسې نه ده چې پخپله له ځانه ستر شي او وده وکړي. هو، که په ظاهري سترگه ورته وگورو، وبه وايو چې د طبيعت کار دی؛ د طبيعت په چاپېريال کې دا څيزونه رامنځته کېږي؛ خو قرآن وايي د يو ربوبيت لاس په کار دی چې دا کارونه سمبال کړي؛ د بېلگې په توگه له هگۍ څخه هغه چرگورۍ راوباسي او د ټولو تخمونو، ټولو زېو او د ټولو دانو له منځه، ددې خاورينې کرې پر مخ، د يو ځواک، يوې ارادې، انرژي او يوه قدرت له اغېزه دې ټولو ته ځان او حرکت وربښي او ژوند رامنځته کوي.

په «نهج البلاغه» کې، حضرت علي (رض) څلور ځلې دا سوگند ياد کړی چې «وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَبَرَأَ النَّسَمَةَ» [نهج البلاغه ۳ خطبه]. سوگند پر هغه چې دانه يې وچووله. وَبَرَأَ النَّسَمَةَ، «نَسَمَهُ» له «نسيم» سره له يوې مادې او رېښې دی. فرمايي په هغه چا سوگند چې د انسان حيات او نفس يې وپنځوه. هاغه څوک چې ټولې تنگۍ پرانيزي، د ودې او غوړېدا له مخې خنډونه لېږي کوي، او د ژوند له نسيم سره، راحت، سوکالي، ژغورنه، رشد او وده رامنځته کوي؟  
د «فلق» سورة غواړي همدا ووايي. غواړي بيان کړي چې جهان «فالق» لري. د خداي تعالی له نومونو څخه يو نوم «فالق» دی. «فالق الاصباح»، «فالق الحب»، «فالق النوى».

دا د «فلق» او چاودلو کلیمه، له کومې چې د پنځگرۍ او خلقت د مفهوم متضمنه ده، په عربي ژبه کې د نوې او تازه طرحې په اچولو کې هم کارول کېږي. حافظ وايي:

بيا تا گل برافشانيم و می در ساغر اندازيم  
فلک را سقف بشکافيم و طرحی نو دراندازيم

د فلک چوولو او نوې طرحې اچولو ته «**فلق**» ویل کېږي. البته موخه یې د «چاودون» لغوي معنا نه ده. بلکې تازه ایډیا، بدیع فکر، نوې طرحه وړاندې کول او په لاس ورکول دي؛ او همدا «**فلق**» دی.

نو، موږ چې کله د خدای تعالی کتاب ختموو او ددې وسلې او پوهې له ځواک سره ژوند ته داخلېږو، خدای تعالی ته پناه وړو، ځکه چې اوس پوهېږو چې هغه کولی شي موږ له ټولو ستونزو، بندونو او خنډونو څخه وژغوري. یوازې هغه زموږ **رب** دی. نو، «**قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ**». یعنې پر دې حقیقت باور کول چې د پالونکي څښتن له ستایننومونو او صفتونو څخه یو هم د بندونو او خنډونو او ټولو هاغو څیزونو لېرې کول دي چې د انسان د ژوند او رشد، ودې او غوړېدا په وړاندې خنډ گرځي. اوس پوهېږو چې یو ځواک چې پر ټولو ځواکونو اوچت او بر دی د جهان د ادارې کار یې په لاس کې دی. دا باور سړي ته ډېر اعتماد او وېسا وربښي؛ په انسان کې ډېر زیات د نننۍ ځواک رامنځته کوي، که هغه هیله من وي چې یو مطلق قدرت او ځواک شتون لري چې کولی شي انسان هغه ته له هر **شر** څخه پناه یوسي او خپلې ستونزې، خنډونه او بندیزونه هغه ته په پناه وړلو کې حل کړي.

په دې سورة کې د هغه له لنډیز سره سره، څلور ځلې د «**شر**» کلیمه کارول شوې ده په داسې حال کې چې د قرآن په اوږدو سورتونو کې په هیڅ یو کې هم له دوو ځلو څخه زیاته ډاګلیمه نه ده کارول شوې. که پوښتنه مطرح شي چې: د انسان له وجوده خارج له کومو څیزونو خدای تعالی ته پناه وړو؟ ځواب یې په دې سورة کې ورکړل شوی دی چې: له څلورو څیزونو:

**لومړنی شر** چې په ګوته شوی دی هماغه **شر** دی چې کېدی شي د موقعیت او شرایطو پر حساب له هاغو څیزونو څخه موږ ته راولاړ شي چې خدای تعالی خلق کړي دي. «**قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ**».

لومړی د هر هغه څیز له شره چې هغه پنځولي. [دهر هغه څیز له شره چې خلق کړي یې دي]. په «**مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ**» کې د «ما» لفظ، پر عمومیت او

شمولیت دلالت لري، او پر هغه د شر اضافه، او د خلق فعل او د هغه نسبت خالق ته، دې موضوع ته نغوته لري چې شر له مخلوق او د کائناتو د موادو او خواکونو له ترکیب او گډونوالي راولاړېږي، نه د امر له عالمه او نه د خالق له فاعلي ارادې څخه. یعنې د خدای تعالی په تخلیق کې هیڅ څیز د شر لپاره نه دی خلق شوی، بلکې دا شرونه یوازې پر موږ مخلوق پورې تړاو لري او له مختلفو پېښو څخه د انسان د موندنو او لاسته راوړنو او د هغه په لید او اند پورې اړوند دي او پخپله کوم مستقل عیني وجود نلري.

لکه څنگه چې پورته مو ورته اشاره وکړه؛ که پوښتنه وشي چې آیا خدای تعالی شر هم خلق کوي؟ ځکه چې خدای تعالی خو په خپلو پنځونو کې شر نلري. دا هر څه چې دي د هغه مخلوق دی او د هغه مخلوق هم له خیر پرته نور څه نه دی. په ځواب کې باید وویل شي چې شر یو نسبي چار دی. لکه څنگه چې مخکې مو ورته نغوته کړې؛ د بېلگې په توګه لېوه د پسه لپاره شر دی، او ستر شر هم دی، خو آیا د هستۍ په عالم کې پخپله نفساً او واقعاً هم شر دی؟ نه. خدای تعالی د هغه لپاره هم، لکه د بل هر موجود په څېر، په جهان کې یو نقش ټاکلی دی. په دنیا کې ټول موجودات له یو بله تغذیه کوي. په دنیا کې ټول یو بل خوري. په اوبو، وچه او هوا کې په هر ځای کې همدا ډول دی. د هر موجود لپاره یو دښمن شته چې د هغه لپاره شر دی. خو په ټوله کې، دا ټول اړین دي، او له یو پراخ لید سره که ورته کتنه او پاملرنه وشي، هغوی ټول خیر دی. ټول کائنات لګېا دي خپل نقش او رول لوبوي، نو هغوی ټول اړین دي او خیر دی. او هر یو موجود د چاپیریال د تعادل لپاره اړین دی. امتحان د شاګرد لپاره بد او شر دی؛ خو که د ارتقاء او تکامل له لیده ورته ولیدل شي وینو چې خیر دی. که مصیبتونه له یوه لیده شر دی، خو له یو بل لیده خیر ګڼل کېږي. د مولوي په وینا:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جدّ

ای عجب من عاشق این هر دو ضد

هر دواړه، هم قهر او هم لطف یې، خیر دی. یعنې له یو لید او منظره ټول یې هر څه یې خیر دی. قهر یې هم او لطف یې هم خیر دی. او په جهان کې مجرد ښه والی او شر شتون نلري، دا ټول نسبي دي. که جهان ته له دې منظره وویښو، هیڅ څیز شر نه دی. شر نسبي دی او مطلق نه دی. تاسو د بېلگې په توګه زلزلې او سیلاو ته او ټولو دې طبیعي آفتونو ته له بلې زاویې وویښئ، وینئ چې دا ټول په واقعیت کې مثبت اړخونه هم لري. که انسان هراړخیز لیدی وي، دا ظاهري شرونه نه ویني، تر ټولو مهم ددې حقیقت پوهېدل دي. په واقعیت کې، کوم شرونه چې په جهان کې شتون لري عارضي دي او له ځېنو ښکارندو راولاړېږي چې نشي کېدی هغوی په خپل ذات کې شر وګڼل شي. د بېلگې په توګه د مار لسه شر نه دی، بلکې د هغه دفاعي وسیله ده؛ خو موږ غواړو - او اړین هم دي - چې د هغه له شره په امان کې اوسو. موږ ته پکار نه دي چې مثلاً پښه پرې کېږدو؛ او دا اړینه ده چې احتیاط وکړو او د هغه یا د هر خطرناک او دارونکي حیوان شر موږ ته ونرسېږي. نو داسې نه دی چې د مار ذات دې پخپله شر وي، بلکه مار هم د الله تعالی د مخلوق په توګه په طبیعت کې خپل نقش او رول لوبوي.

یو شمېر ډېر څیزونه په دې جهان کې شتون لري چې د هغوی له شره باید خدای تعالی ته پناه یوسو. زرګونه پېښې شونې دي انسان ته واقع شي: له یو ځایه تېرېږي، نابیره یوه ډبره له دېواله راپرېځي او د هغه سر ماتوي. خو داسې نه ده چې هر وروڼو د ډبرې ذات شر دی. یا کېدی شي په ټولنه کې ځېنې پېښې داسې واقع شي چې په نسبي توګه شر وګڼل شي، پرته له دې چې د هغوی اصل او اساس شر وي. تاسو وینئ چې دا د جاذبې ځواک هم کېدی شي د ځېنو لپاره شر وي؛ دا شونې دی چې یو څوک د بې احتیاطۍ له اغېزه له بامه پرېځي او مړ شي. نو د ځمکې جاذبه هم د هاغه پریوتې کس لپاره یو شر دی. خو آیا جاذبه نفساً شر دی؟ نه. خو دلته د انسان د بې احتیاطۍ له امله شر شو. نو، هر څیز کېدی شي زموږ لپاره شر وي، نو ځکه

ددې ټولو خیزونو له شره پالونکي څښتن ته پناه وړو. دا یوه لړۍ له شرونو وه چې وویل شوه، په دې لړ کې ډېر مثالونه نور هم ورکول کېدی شي.

خو که انسان وده وکړي، خپل ځان اوچت کړي او د خپل پالونکي څښتن د ځواک حریم ته خپل ځان ورسوي او پر هغه ایمان راوړي او د رب په درشل کې پناه واخلي او له ربوبي لید سره د جهان پېښو او ښکارندو ته وويني، د هاغه څه له مخامخ کېدو څخه چې شر برېښي، امنیت مومي او د هر شر په پېښه کې د یو خیر ننداره یا د خیر سريزه ويني او له پراخ لید او د هاغې ارادې له ځواک سره چې د رب په حریم کې یې تر پناه اخیستلو وروسته مومي، کولی شي چې د هرې پېښې مخه د خبر او لوړو مقصدونو لور ته وگرځوي او د پېښو د څپو پر سر د خیر د ساحل پر لور مخکې لاړ شي. او ددې پر عکس، یوازې او بې پناه وگړي چې خپل ځانونه یې د پالونکي څښتن له حریمه اخوا کړي او د پېښو په منځ او دننه کې واقع شوي، د پېښو او ښکارندو هره څپه چې د پنځگرۍ له گرېوانه سر راوباسي [«منفلق شي»] شر برېښي او د خپل شرارت په لارلیک کې مخکې ځي. نو ورپسې د استعارې او تمثیل په توگه د تپل شوې او نغاړونکې تیاري له شره یادونه کوي چې د هیلو او امیدونو د رڼا او نور، ټولې کړکۍ پټوي او پر خلکو او چاپیریال په مطلقه او بشپړه توگه تسلط مومي. په قرآن کې «غسق الليل» د «دلوك الشمس» پر وړاندې ځای پر ځای شوی دی چې لومړنی د تیاره څوکه او د شپې برلاسی، له لمر څخه د ځمکې د هرې نقطې په لېرې ترین واټن کې [نیمه شپه]، او دویمې د رڼا څوکه او د ورځې برلاسی له لمر څخه په ډېر نژدې واټن کې [شرعي ظهر] څرگندوي او هیښوونکي دا چې په دې دواړو ښکارندو کې چې ظاهراً متضادې دي، «فجر» یې [د فلق په څېر] معرفي کړی دی: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا» [اسراء ۷۸: ۱۷]، د ظلم او ځور نظامونه چې لکه د شپې د تیاره پردې په څېر، د الهي وگړو د عمل او ایمان د نور په نه شتون

او چوپتیا کې، پر ټولنو غالب او برلاسي کېږي، دوی هاغه «غاسقان» دي چې د خپل ظلم منگولې د خدای تعالی په بندگانو کې خښوي [اذا وقب]، خو که د مؤمنانو په زړونو کې د ربوبي «فلق» او «فجر» ختلو ته هیلې ژوندۍ وي، د هغه د ربوبیت حریم ته له پناه وړلو سره کولی شي خپله تیاره شپه صبح صادق ته ورسوي، او د گهیځ د نور په راتلو خپل ځان له تیارو او ظلمت له منگلو وژغوري، او د ظالمانو ظلمت او تیاره په رڼا تبدیله کړي.

په دې سورة کې یې چې لومړی مطلق شر ذکر کړی، او ورپسې یې په ځانگړې توگه له «غاسق شر» څخه یادونه کړې ده، او دا پخپله له عام شر وروسته د خاص شر د ذکر له بابه دی، چې د خاص شر په نسبت ډېر اهتمام ورسوي، په دې سورة کې د عام شر له ذکر وروسته، په ځانگړې توگه دریو شرونو ته اهتمام شوی: یو د شپې شر دی چې کله پوره داخله او خپره شي. او دویم د ساحرانو شر او دریم د حاسد شر، چې کله په توطئه بوختېږي. او د شرونو ددې دریواړو ډولونو په نسبت ډېر اهتمام له دې لامله شوی دی چې انسان له دې درې واړو شرونو څخه غافل دی، یعنې دا درې واړه شرونه د غفلت په حالت کې پر انسان یرغل کوي.

نو د عمومي شر له ذکر څخه وروسته له [غاسق شر] څخه یادونه شوې ده: «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ. وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.» او د شپې له شره په هغه مهال کې چې په بشپړه توگه ورسېږي [او جهان تر خپلې تیاره لاندې نیسي]. «غَاسِقٍ»: تیاره شپه. «وَقَبَ»: راورسېد او پوره یې وپوښه.

نو دویم شر، «غاسق» شر دی. «غاسق» شپې او نغاړونکې تیاره ته ویل کېږي. یعنې «غاسق» د شپې د تیاره د شدت په معنا دی، چې په نیمه شپه کې تیاره دې پړاو ته رسېږي. په قرآن کې یې په ځلونو شپې ته د «غاسق» صفت ورکړی دی، «عَسَى الْيَلِ». د شپې پیل غاسق نه دی؛ خو کله چې درې څلور ساعته له شپې تېر شول او هوا په بشپړه توگه تیاره شوه او تروړمۍ او تیاره،

ټول ځایونه و نغاړل، هغې ته وایي: «غَسَقِ اللَّيْلِ». د (ظهر) [ماسپښین] نمونځ هاغه مهال اداء کړه چې لمر د آسمان په منځ کې دی. تر غَسَقِ اللَّيْلِ یعنې د (عشاء) [ماسخوتن] نمونځ هم په هاغه مهال کې چې شپه په بشپړه توګه برلاسي او واکمنه ده. په عربي ژبه کې هر حیوان چې پر بل حیوان برلاسي وي، مثلاً عقاب چې کوتره یې په منګولو کې نیولې، یا په عمومي او ټولیزه توګه پر هر څیز چې بشپړ مسلط، برلاسي او واکمن شي، «غاسق» اطلاق کېږي. د «غاسق» فاعل اسم، نکره ذکر کېدل، د نامحسوسو او غیر مادي مفهومونو په انتقال کې، د ژوندانه د روزمره چارو لپاره د ابداع شوو کلیمو او ژبې د ظرف د تنګوالي او له محدودو او ټاکلو معینو مصادیقو څخه د هغه د عاموالي او پراخوالي نښه ده. د «غاسق» مشتقونه د «غَسَقَ» له ریښې درې ځلې په قرآن کې راغلي دي چې د هغوی په نظر کې نیولو سره کولی شو کولی شو غوره او بشپړه نتیجه واخلو. لومړی ځای چې پورته مو ورته هم نغوته کړې؛ د ورځې د رڼا لوړتیا [ځایست]، د شپې د تیاره د لوړتیا [د عشاء د نمونځ د مهال] پر وړاندې راغلی دی: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ...» [اسراء ۷۸ (۱۷:۷۸)]

دوه نور موردونه چې د غاسق مشتقونه ذکر شوي دي د هاغو سوځوونکو، ټینګو او ناولو اوبو په اړه دي چې دوزخ وال یې څښي. په دې موردونو کې هم د ټینګوالي، نغبتوالي، تیاره او تتوالي مفهوم پکې په واضحه توګه څرګند دی: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا». [نبا ۲۴ (۷۸:۲۴)] او هم «هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ» [ص ۵۷ (۳۸:۵۷)].

خپره تیاره یو انځور دی د راز راز مجازي او تګو تورو ظلماتي تیارو څخه لکه: شرک، کفر، جهل، خور، خشم، حرص او طمع او د نفس هوا او نورې غوښتنې، چې پیغمبرانو دنده درلوده خلک الهي هدایت ته د نور پر لور رهبري کړي. [بقره ۲۵۷ (۲:۲۵۷)، مائده ۱۶ (۵:۱۶)، ابراهیم ۱ (۱۴:۱) او ۵ (۱۴:۵)، احزاب ۳۳ (۳۳:۳۳)، حدید ۹ (۵۷:۹)، طلاق ۱۱ (۶۵:۱۱)].

«وَقَب» [د شفق پر وزن] د «وَقَب» له مادې د کندی او گودال په معنا دی، بیا یې فعل په گودال کې د ورود او ننوتو په معنا کارول شوی دی، گواکې شریر او زیان رسوونکي موجودات د شپې له تیاره استفاده کوي، او د زیانبارو او ډاروونکو کندو په رامنځته کولو سره، د خپلو ناولو او پلیدو موخو د تحقق لپاره پیل کوي. نو پر دې بنا تر بحث لاندې آیت کې د «غاسق» معنا یا «یرغلگر وگړی» دی، یا هر «شریر موجود» چې د شپې له تیاره څخه د یرغل کولو لپاره استفاده کوي، ځکه نه یوازې ډارونکي او چیچونکي حیوانات د شپې پر مهال له خالو بیرون راوځي او زیان رسوي، بلکې شریر، ناپاک او پلید وگړي هم، ډېری یې د شپې له تیاره څخه د خپلو ناسمو او بدو مقصدونو او موخو لپاره استفاده کوي. نو زه پناه وړم «مَنْ شَرَّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.» د هر هغه څیز له شره چې برلاسی او مسلط شي. او دا په حقیقت کې یوه عمومي او ټولیزه مسئله ده. د «غَاسِقٍ» نکره راتلل او د «إِذَا وَقَبَ» قید او ظرف، په هر ډول تپل شوي، پنډه او نغاړونکي تیاره کې شاملېږي چې ټول چاپېریال او د نور د خلا ډگر ډک کړي او د رڼا او نور هره دريځه بنده کړي.

د «إِذَا وَقَبَ» وصف د تیاره داخلېدل او برلاسی دی چې د نور او رڼا د هرې دريځې بندېدل دي. «وقوب» په لغت کې د ننوتو معنا لري؛ په تېره کې سوړې ته هم چې اوبه پکې ننوزي «وقبه» ویل کېږي. دا ددې کلیمې اصلي معنا ده، خو په مجازي حالتونو کې، د انسان پر عقل او ایمان د هغه د نفساني تیارو برلاسی، یا پر ټولنه د ظلم او خور او جهل تسلط د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» له مصادیقو گڼل کېږي. د دې ډول «غاسق» لواره او محسوسه بېلگه، د ترورېمۍ شپې تیاره ده چې په هغې کې غله، ډاږه ماران، او ځناور، ناسمې انگېرنې، او د ځمکې لاندې له پتنځایونو څخه بوږنورې او سونځ خیالونه او وهمونه، د پرگنو په منځ کې سر راوباسي، برید، یرغل او ډارل کوي. او که په دې آیه شریف کې یې د شر نسبت له شپې سره کړی دی له دې لامله دی چې شپه له خپلې تیاري سره، د شر په رسولو کې له شریر سره، مرسته کوي، او له

همدې جهته وینو چې کوم شرونه چې په شپې کې پېښېږي له هاغو شرونو څخه ډېر زیات او ډېر خطرناک دي، چې په ورځ کې واقع کېږي. سربېره پر دې، کوم انسان چې د شرونو تر یرغل لاندې راځي، په شپې کې له ورځې څه ډېر زیات ناتوانه او بې وسې دی. او یا په بل عبارت ویلی شو چې د شر په مقابل کې د انسان بشپړه ناتواني له «غاسق» څخه یو تمثیل دی، چې په دې حالت کې شر پر انسان بشپړ واکمن کېږي.

لکه څنگه چې مو ورته اشاره کړې: د کفر، جهل، هوا، خشم او شهوت نغاړونکي تیاري د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» نور مثالونه دي چې د هغوی شر د انسان له نفس او د هغه له دننه دی، او له هر بل شره خطرناک دی. چې په دې توسه د انسان د وجود چاپیریال د هغه له خپل دنني شره ډکېږي.

تاسو کولی شئ "غاسق" یو استبدادي او دیکتاتوري سیاسي نظام وگڼئ چې د برچې په زور یې واک ترلاسه کړی، او په ټولنه کې یې د وگړو د ساه اخیستلو لپاره هیڅ ځای نه دی پرېښی، او له خلکو څخه یې ټوله آزادي او امنیت اخیستی دی. یا تاسو کولی شئ د "غاسق" اصطلاح د هاغه قلدر او خورونکي په معنا واخلئ چې پر یو شمېر کسانو برلاسی لري او پر هغوی واکمني کوي. هر هغه څیز چې په هره دوره یا هر وخت کې پر تاسو واکمن شوي وي او ټولې لارې یې تړلې وي، که هغه په کورنیو چارو کې وي، سیاست کې وي، ټولنه کې وي یا مالي چارو کې وي، په داسې ډول چې څرگنده شي نوره د تېښتې او ژغورنې لار او د نجات دريځه پاتې شوې نه ده د «غاسق» مصداق گڼل کېږي. «غاسق إِذَا وَقَبَ».

د بعثت په پیل کې، چې د بت نمانځنې نظام واکمن دی او مسلمانانو ته شکنجه او خور ورکوي او هغوی وژني، پر مسلمانانو یې هر ډول بندیزونه لگولي دي. ځېنې له هغوی حبشې ته مهاجرت کوي. وروسته هم، په دیارلسم کال، پیغمبر د شپې په تیاره کې له هاغه ښاره هجرت کوي چې خپل ځان وژغوري. نو، یوه نغاړونکې او خپره تیاره شپه ده. «غاسق إِذَا وَقَبَ».

څرنگه چې؛ ظلم [ستم] او ظلمت [تياره] له يوې رينې دي؛ د استعارې په مقام کې هم، دا د شپې اصطلاح د استبدادي نظامونو د ظلم او ستم د بيان لپاره، چرته چې ناشوني وي د هغه په اړه په صراحت خبره وشي، په سياسي ادبياتو کې ډېره زياته کارول کېږي:

په دې ځمکه هره شپه له دې آسمانه، يو يو ستوری وژل کېږي.

او د ستورو دا باران له دې آسمانه، له ځنډ پرته را اورېږي.

کوم شعرونه چې د انقلابونو په بهير کې ويل کېږي، وينو چې شاعر کله چې نشي کولی خپله خبره ښکاره وکړي، د استعارې او رمز په قالب کې يې شعرونه ويلي دي. د «شپې» کليمه، په فرهنگونو کې، پر يو ډول فشار، تنگی او خپگان دلالت کوي. چون ظلمت او ظلم له يوې رينې دي؛ ظلمت يعنې تياره او ظلم هم يعنې ستم او ځور چې انساني جهان تياره کوي. پر دې بنا، خدای تعالی ته پناه وړل د هر ډول ستمگرۍ له شره، يا له هر هغه خيزه چې د انسان پر مخ ټولې لارې وتړي. خدای تعالی ته پناه وړو، له ټولو موهومو عقيدو، فضاگانو او فکرونو او ټولو هاغو خيزونو چې له وهم او خيالونو پرته نور څه نه دي او له حقيقته هيڅ اثر نه لري. خدای تعالی ته پناه وړو له هر حسادته او له هر بل شره چې په جهان کې دي.

**درېم** شر کوم دی؟ له بل څه څخه بايد خدای تعالی ته پناه يوړل شي؟

**وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ**. او د هاغو کسانو له شره چې په غوټو کې پوکي کوي [او په خپل مکر، چم، تگی او حيله گری - ارادې، ايمانونه، عقيدې، محبتونه، پيوندونه او تړاوونه سستوي او فساد او تباهي رامنځته کوي]. «**النَّفَّاثَاتِ**»: د نَفَاثَه جمع، پوکوونکي. «نَفَّاثَات» د «نَفَث» له مادې [د حبس پر وزن] په اصل کې، د خولې د يو لړ مقدار لارو اچولو په معنا دی، او له کومې چې دا کار له پو کولو سره سر ته رسېږي، «نَفَث» د «نَفَخ» [پو کولو] په معنا هم راغلی دی. چې مقصد ترې فسادپیشه چغلگر او سخن چينان دي. د مبالغې صيغه ده او د نرينه او ښځينه دواړو لپاره کارول کېږي.

له غوتپو [عُقَد] څخه مطلب ظاهراً هماغه د ستونزو، مشکلاتو او اختلافونو غوټه ده چې د بنځې او مېړه یا خلکو تر منځ له یو بل سره مخې ته راځي او ځنې کسان د هغوی د پرانېستلو او په ټولنه کې د سولې او پخلاينې د رامنځته کولو پر ځای د هغوی اور ته په پوکي ورکولو د هغوی په تازه کولو هغه «شعله ور» کوي او د غوتپو د ړندولو په توسه دېمنۍ لا ژوروي. نو «الْعُقَد»: چې مقصد یې د انسانانو پیوندونه او تړاوونه دي؛ لکه د بنځې او نر د گډ ژوند تړاو، د دوستۍ او خپلوۍ رابطه، مکتبي او عقیدتي اړیکه.

په غوتپو کې پوکول، له سحر او جادو څخه کنایه ده؛ ساحرانو به تارونو ته غوتپې اچولې او د خپلې خولې یو مقدار لارې به یې په غوتپو پورې منلې او پر هغوی به یې پوکي کول، او بیا به یې گندې پرانېستلې، چې عامو خلکو ته ښکاره کړي چې د پلانکي نارینه او پلانکۍ بنځې د گډ ژوند د تړاو غوټه یې بېرته کړې او هغوی دواړه یې یو له بله بېل کړي دي. چغلگران او نمامان هم خپل ځانونه د زړه سواندو او مینه والو په لباس کې دلته او هلته ښکاره کوي او په دې وسیله تړاوونه خام او سستوي، او د خلکو تر منځ واټنونه رامنځته کوي. نو پر دې بنا د ساحرانو او چغلگرانو کار یو بل ته ورته دی.

نو د جادوگرو ساحرانو له شره، له الله پناه غوښتل دي چې په عقدو او غوتپو کې پوکي کوي. ددې آیت دا تعبیر - **النَّفَّاثَاتِ - فِي الْعُقَدِ** او د «اعوذ» فعل چې «عوذ» او «تعویذ» د هغه له مشتقاتو څخه دي، ذهنونه د بنځو جادوگرانو کارونو ته متوجه کوي، په ځانگړي توگه په هاغه زمانه کې او د جاهلیت د خلکو په منځ کې چې جادوگري او کهانت او په مریو، ډبرو او لرگو او تعویذونو به یې ځینې عملونه د جادو د باطلولو لپاره کول، او ډېر رواج یې درلود. او دلته سره ددې چې په مؤنث بڼه راغلی او ورسره مو دا هم وویل چې په تېرو وختونو کې په دې مسېر کې بنځې ډېرې مصروفې وې چې په مؤنث بڼه د راتلو یو لامل یې دا هم کېدی شي، خو له دې څخه په ټوله کې د بنځینه مراد نېول اړین نه دي. د عربیت د قاعدې له مخې تاسو ترې

خبیثه ارواح او خبیثه نفسونه مراد نېولی شی؛ په عامه توګه که هغه بنحینه وي یا نرینه، او له دې هم صرفنظر چې اشاره یې د یهودیانو او مجوسیانو لور ته وي یا د عربو ساحرانو او کاهنانو لور ته؛ هغوی چې په غوټو، ګنډو او عَقْدو کې د پُو کولو دا طریقه او د ټونو او ټوټکو عمل کول اختیاري، او هغوی چې پر تارونو عمل کوي او له خپل خیال سره سم څه لولي او پرې پُو کوي او ګنډې ورته اچوي او د هغوی له انګېرنې سره سم په دې ډول لومړی یو څوک د هغوی په لومه کې نښلي او بیا هغه ته کوم اذیت او حُور چې رسول غواړي د رسولو کوښښ کوي. له دې صفت څخه د هغوی د ذکرولو څخه مقصد د هغوی د مکر او فریب د انخُور ایستل دي. دا هاغسې یو تصویر دی په کوم ډول چې د شعراء په سورة کې د کاهنانو د مراقبې انخُور کښل شوی دی؛ «يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثُرُهُمْ كَاذِبُونَ» [شعراء ۲۲۳ (۲۶:۲۲۳)]. «او هغوی غوږ نیولي ناست دي او په هغوی کې ډېری یې دروغجن دي.» او زموږ له لیده له دې څخه مطلب د هاغه خیز د لغوه کولو او ردولو لور ته اشاره کول دي.

دا چې دا ټیټ او سفلیه کړنې او عملونه تر کومه بریده اغېزناک دي یا نه دي د بقره سورة په ۱۰۲ آیت کې د هاروت او ماروت له کېسې سره مل څرګند شوی دی. او زموږ له نظره ډېره برخه یې لکه څنګه چې پورته د شعراء سورة پورې اړوند آیت څخه معلومیږي تش دوکه او فرېب دی خو که په هغه کې که لږ کوم حقیقت هم شته نو قرآن تصریح کړی چې په مستقله توګه بالذات اغېزمن نه دي، که له هغه د کوم ضرر د رسولو اټکل هم کېږي نو د الله په اذن یې رسولی شي لکه څنګه چې د سحر او سفلیه عملونو په اړه یې فرمایلي: «...وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره ۱۰۲ (۲:۱۰۲)]. «...او هغه ددې په توسه هیچا ته ضرر رسوونکی نشي کېدی مګر د الله په اذن...» نو چون له هغوی څخه کوم ضرر د الله له اذن پرته، د ضرر رسولو

امکان يې نشته ، نو له دې څرگندېږي چې د هغوی له شره د بچ کېدو لپاره هم له الله پرته بل چا ته د پناه اخېستلو اړتیا نه پاتې کېږي.

ویل کېږي چې د نفاسات مؤنث ذکریدل د کوډگرو بنځو د حضور او د هاغې واقعیت له لامله دی چې د جاهلیت وگړو د بنځې مېړه په اختلاف یا بد خوندو پېښو کې د هغوی ټوټکو، طاس، طلسم او روحي تلقیناتو ته پناه وړله، په دې بڼه کې د «عُقَد» معنا د روزگار غوټې او بندیزونه گڼل کېږي؛ خو اوس هم زموږ په روزگار کې ساده لوحې خلک د خپل ژوند د ناسميو د غوټو خلاصولو لپاره، د کار او زحمت او هڅو او پر «**رَبِّ الْفَلَقِ**» خدای د توکل پر ځای، د جمکران په څاه کې په عریضو اچولو، د «اعتصام بحبل الله» پر ځای، پر ضریح او قبر د قفلونو تړلو، د خدای تعالی د اولیاء د الگو نیولو او د هغوی له توحید څخه د پلېونې پر ځای، له طلا او نقرې او هندارو او مرمرو له ډبرو سره د هغوی د قبرونو په سینگارولو او له خپله ځانه بڼلو موهوماتو ته ترغیب کوي؟ او د پیر او میر په لمنو پورې ځانونه نښلوي او دم او تعویذ او ټوټکې ترې اخلي. همدوی زموږ په روزگار کې «**نَفَائَاتٍ فِي الْعُقَدِ**» دي.

خو که عُقَد، ایماني او عقیدتي غوټې وگڼو، د ځینو بنځو نقش ته یا د هغوی د جاذبې لېوالتیا ته، د جدي هوډ او تصمیمونو او ارادو په سستېدو کې، یوه لطیفه استعاره ای تشبیه ده. په قرآن کې یې هم د ابی لهب د مېرمنې له اور راوړنې څخه په هاغه فتنه کې چې رامنځته کړې یې وه، یادونه کړې ده [د تَبَّتْ سُوْرَةُ]. په هر حال کې دا مشابه تعبیر هر ډول شبهه انگیز تبلیغ او تلقین نغاړي. عزم او اراده او قصد او همتونه د داسې لاملونو په توسه سستېږي چې د ورځې د تصمیمونو په هېرولو کې د شپې له نقش سره د تشبیه وړ وي.

«دا پخه خبره د خبرو د استاد، حضرت علي<sup>(ع)</sup> ده: «عزیمه او ولیمه [جَدَى کار او د تورې لیکي والا آس څرونه] له یو بل سره نه یو ځای کېږي او ډېر داسې چې نوم [خوب] د یوم عزم له زړه وباسي او تیاره چې د همت وېښتیا محو کوي» [۲۴۱ خطبه]

دا د الله تعالى سنت دي خلک چې خپل ذهن څنگه جوړوي له هغه سره هماغسې معامله کېږي. یو سړی که خپله اړیکه له خپله رب سره ټینګوي؛ له پوڅو وهمونو څخه خپل ځان بچ کوي، د خدای تعالی له یاد سره خپل زړه ودان ساتي، که کومه لوړه ژوره یې هم مخې ته راځي نو په هغه کې د لارښوونې او مرستې لپاره د خپل رب لور ته متوجه کېږي نو الله تعالی پر داسې شخص شیطان نه برلاسی کوي - او که تصادفاً له کومې ناپاکۍ له اغېز سره مخامخ کېږي نو د الله پر لور پاملرنه یې د هغه له شره بچ کوي.

ددې پر عکس که کوم شخص بالکل منفعل مزاجه او وهمي وي، له عقل او بصیرت څخه د کار اخیستلو پر ځای په وسوسو کې اخته وي، پر الله د کلک باور ساتلو پر ځای د خپل زړه ډېره شکونو او شبهاتو ته پرانیزي نو دا ډول انسان په عمومي توګه د جني او انسي، شیطانانو په لاسونو کې پریوځي او شیطان پرې برلاسی کېږي او هغه هرې لور ته چې غواړي، کشوي او ځغلوي. له دې سرگردانۍ څخه د خلاصون یوازینی طریقه په دې سورة کې ویل شوی چې سړی دې تل خپل ځان د خپل رب په پناه کې وساتي، که کله په زړه کې کومه دغدغه، ویره او ډار محسوس کړي سمدلاسه دې د هغه امان طلب کړي چې بهترینه ذریعه یې د معوذتین دواړه سورتونه دي.

چون د «قُل» له امر سره پخپله حضرت رسول اکرم<sup>(ص)</sup> مأمور وو دا توهم رامنځته شوی وو چې پر حضرت رسول<sup>(ص)</sup> جادو شوی دی. او ددې توهم د تأیید لپاره ځېنې روایتونه هم نقل شوي دي چې پر هغه حضرت یې څو ورځې د جادوګرانو د کار سحر څرګند کړی دی. په داسې حال کې چې دا ډول توهمات د نبوت د مقام او عصمت او د حضرت رسول اکرم<sup>(ص)</sup> د قطعي سیرت منافي دي، ځکه چې: **لومړۍ** - که هغه حضرت<sup>(ص)</sup> د جادوګرانو تر تأثیر او د هغوی تر تصرفاتو او روحي تلقینونو لاندې راتله. له جسمي نقص او روحي او خلقي انحراف سره به دوڅار کېده چې له دې سره د وحی او رسالت بنسټ او تکیه ځای بې پایه او سستېده. د پیغمبر اکرم<sup>(ص)</sup> روښانه

تاریخ څرگندوي چې د وړوکتوب له پيله د ژوند تر پایه، اندونه او یادونه او عملونه یې تر مراقبت او څارنې لاندې د عصمت په قلعه کې دننه دي. او د سحر او جادو اروايي اغېز، نباید د بدني اغېز په څېر وگڼل شي. او که سحر او کهانت د هاغه حضرت پر روح اغېز کاوه، هاغه ټول کاهنان او ساحران چې په عربستان او شاوخوا کې ول او له هاغو ټولو دښمنیو او مقاومتونو سره به یې، د هاغه حضرت په روح کې تصرف کاوه چې د هغه د نبوت او رسالت له ابلاغ او اعلامه مخنیوی وکړي. **دویم** دا چې: په «...فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ...» [مائده ۶۷: ۵] آیت کې هغه حضرت ته وعده وکړل شوې ده چې له هر مصیبت، درد او رنځه به یې ساتي. او په لاندینیو آیتونو کې: «...إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِن تَبْعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا» [اسراء ۴۷: ۴۷]، «أَنْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا» [فرقان ۹: ۲۵]، ددې وینا نسبت یې ظالمینو ته ورکړی دی، چې گواکې پیغمبر مسحور شوی دی او هغه یې د نبوت په اړه د لار ورکۍ او هېښتیا لامل گڼلی دی. او په «...وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى» [طه ۶۹: ۶۹] او همدا راز په «...وَمَا هُمْ بِبَصَائِرٍ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره ۱۰۲: ۱۰۲] آیتونو کې د ساحر بریالیتوب له هر لوري یې چې مخه کړي... او د ساحرانو زیان رسول یې، د الله له اذن پرته نفي کړي دی. **دریم** دا چې: کوم داستان چې په دې اړه په روایتونو کې ذکر شوی دی پخپله د ډیرو نورو روایتونو له مخې رد شوی دی او سندونه یې د اعتبار وړ نه دي گڼل شوي او بنایي د همدغه داستان له وړاندې کولو وروسته دا سورة مدني گڼل شوی وي په داسې حال کې چې ددې سورة له متن او د آیتونو له طرز او طریقي څخه څرگندېږي چې دا سورة مکي دی.

سربېره پر دې بنایي پاملرنه ولرو: ددې آیتونو د شأن نزول څخه په صرفنظر کولو چې ورته یې توپلی دی، په آیت کې هیڅ څرک نه بریښي چې مقصد یې په خاصه توګه د ساحرانو سحر وي، او که فرضاً آیت داسې تفسیر هم کړو، د هاغه شأن نزول پر صحت دلالت نه کوي، بلکې یوازې پر دې دلالت کوي

چې پیغمبر اکرم (ص) د ساحرانو له شره پالونکي څښتن ته پناه وړي، سمدم ددې په څېر چې روغ او صحتمند وگړي د سرطان له ناروغۍ څخه پالونکي څښتن ته پناه وړي، که څه هم هیڅکله پرې اخته شوي نه وي.

د هغو کسانو له شر څخه چې په غوټو کې پوکي کوي، دا یوه اصطلاح ده. په یاد ولری چې هر څه په خپل وخت کې معنا لري. د رسول الله «صلی الله علیه وسلم» په وخت کې او له هغه څخه مخکې، د بشري تاریخ په اوږدو کې، جادو عام وو، او له رمل او اسطرلاب سره وړاندوینه او کهانیت او طلسم او جادو او ددې په څېر نورې کړنې دود وې. خلکو د دې لارو چارو له لارې د خپلو ستونزو لپاره حل لارې لټولې. د بېلگې په توگه، که چیرې د میره او میرمنې ترمنځ اختلاف او شخړه راتله، نو دوی به د شخړې د حل لپاره له کوډو او موهومو عملونو څخه کار اخېسته، هغوی به د جادو، منترونو او طلسم په لیکلو سره غوښتل خپلې ستونزې حل کړي، او هغه به یې په یو ځای پورې تړل، یا یې په څاه کې اچول، او داسې نورو ډېرو شیانو ته یې مخه کوله. په قرآن کې چې ددې موضوع په اړه د فرعون د زمانې ساحرانو ته په لاندې ډول اشاره شوې ده او د هغه اغېز یې د الله له اذن پرته رد کړی دی «...فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره ۱۰۲ (۲:۱۰۲)].

یا که دوی غوښتل چې غوټي خلاصې کړي ["عقد" د "عقد" جمع دی او عقد د غوټې معنی لري، لکه د واده عقد «تړون» یا د قرارداد عقد] او بل هر څیز چې غوټه خوري، په لنډه توگه، د هغوی د خلاصولو او هم د پرانېستلو لپاره به یې، جادو او طلسم ته مخه کوله. په هر حالت کې د ستونزو حل لار یې، په ځانگړې توگه په تیرو وختونو کې، په غوټو کې په پو کولو او جادو، منترونو او رمل او اسطرلاب لیدلو کې گڼلې. همدا اوس هم چې همدا اوس دی وینئ چې لږو ډېر په همدې ډول دی. همدا اوس هم په ډېریو په اصطلاح اسلامي ټولنو کې د تعویذونو، کوډو او جادو بازار ښه گرم دی او

پوره رونق لري. کله چې يو شمېر خلک داسې وانگيري چې د ستونزو چاره يې داده چې فی المثل يوه عريضه وليکي او سر يې بند کړي او هغه په څاه کې واچوي، د جمران په څاه کې يې واچوي، نو دا څرگندوي چې اوس هم النفاسات فی العقد شتون لري. تاسو به ليدلي وي چې د پيرانو او مرشدانو پر قبرونو دخلکو ستر جمعيتونه راټول وي او د درشل خاورې يې په سترگو پورې مېري او په دې توگه د خپلو ستونزو چاره ترې غواړي. دا خو لا څه چې ډيری د سپوږمۍ د کرې تور داغونه داسې انگيري چې دا يې د کوم امام انځور دی او د سپوږمۍ پر لور د التجاء لاسونه اوچتوي. دا خو لا څه چې په ټولنيزو رسنيو کې به مو ليدلي وي، د کوم چا د کور په ديوال د ناوې لاندې نم چې د انسان سر ته ورته کوم انځور يې جوړ کړی وو کوم لاروي وويل دا خو د حضرت عباس انځور ته ورته دی، ستر جمعيت ديوال ته مخامخ راټول شوی او هر يو خپل ځان او جامې ديوال پورې مېرلي او له حضرت عباسه يې د خپلو ستونزو حل غوښته، ځينو خپل مريض بچيان راوړي وو چې له حضرت عباسه د هغوی د بيمارۍ شفا وغواړي او د بچيو درمل يې وشي، ځينو د يادگار په توگه ورسره عکسونه اخيستلي ول، چې په ټوله دنيا کې دا [په اصطلاح] معجزه!!! نشر کړي. اوس نو فکر وکړئ چې د بنار ډېری خلک راټول شوي وي او له ديواله درمل، يا کوم بل حاجت وغواړي، يا کله چې په ضريح يا د قبر په پنجرې پورې قفل وتړي يا کومې ونې پورې دستمال يا کومه ټوټه گنډه کړي، دا توهمات او خرافات په حقيقت کې هماغه «نفاثات فی العَقْد» او په گنډو او غوټو کې پُو کول دي. ددې پر ځای چې خدای تعالی، پالونکي خښتن «رَبِّ الْفَلَق» ته پناه يوسي؛ سپوږمۍ، ديوال او قفل، قبر او پنجرې او ډبرو او زرگونو داسې څيزونو ته پناه وړي. دا يوازې په افغانستان او ايران او پاکستان او شا او خوا سيمو کې نه دي، د دنيا په ټولو ځايونو کې په مختلفو ډولونو، تاسو کولی شئ دا ووينئ. د معضلو د حل او پرانېستلو او د مشکلاتو د رفع کولو، د فلق او بېرته

کېدو لپاره، یو خدای [پالونکي څښتن] ته مخه نه کوي او واهي او چټی څیزونو ته مخ کوي او پر هغوی زړه تړي؛ **رَبِّ الْفَلَقِ** خدای یې هېرېږي او د هاغو کسانو قبرونو ته چې له دنیا تللي دي، مخ کوي. په واقعیت کې دا هم یو شر دی چې باید انسان له هغه څخه خدای تعالی ته پناه یوسي. له دې شرک ککړې فضا او شرکي فرهنګه چې په هغې کې غیر له خدایه نور عوامل او لاملونه اغېزمن پېژندل کېږي، باید واحد لاشریک ذات پالونکي څښتن ته پناه یوسي. نو نفاسات په عقد کې چې په کلکو او محکمو غوټو کې د هغوی د سستولو او پرانېستلو لپاره له جادوګرانه پو کولو څخه یو تمثیل دی، په هاغه مهال کې مطرح کېږي چې د ستونزو او مشکلاتو په غوټه کېدو کې او د مسئلو او چارو د بندېدو پر مهال د خلکو جهل او ناپوهي، د هغوی سحر، جادو، کهانت او کوډو ته ګومارل شوی وي.

دا نازکه او لطیفه تشبیه چې د استعارې په قالب کې بیان شوې ده، د حضرت رسول اکرم (ص) او مسلمینو پر خلاف یو ډول ماهرانه او ظریف تبلیغات څرګندوي چې د اسلام دښمنانو لکه ابولهبانو د خپلو پتنه پارو او پتنه زېږو بنځو په مرسته او همکارۍ چې د فتنې د اور لپاره د خس او خاشاک راوړونکې ولې [او تل دي او وي به]، او ددې تبلیغاتو په توسه یې د عقیدې او د هاغه ایمان د غوټو په پرانستلو کې کوښښ کاوه چې د اسلام له پراختیا سره محکمې، ټیکاو او بوډل کېدلې [نفاثات فی العقد]. دا راز هڅې، ټګي او مارغیت وسمهال هم په ډېره پېچلې او هنري بڼه د زر او زور او تزویر [استثمار، استثمار او استحمار] د اربابانو په توسه چې د خپلو دنیايي ګټو د لاسته راوړلو لپاره د شرکي نظام پاسوالان دي، د هر ډول توحیدي حرکت په مقابل کې کارول کېږي. قرآنکریم پیمانونه او تړونونه عقود [غوټي] معرفي کوي: [اوفوا بالعقود]، واده هم عقد او د نکاح غوټه ګڼي: [عقدة النکاح] او جدی سوګند خوړل د عقد له کلیمې سره ستایي: [وَلَكِنْ يُّؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ...]. - [مائدة ۸۹ (۵:۸۹)].

پر دې ترتیب ښايي وويلی شي دا **شَرّ** چې په فلق سورة کې ترې یادونه شوې، هاغو تبليغاتو، توطئو، پارونو، لمسوونو، تحريکاتو، تجاوزنو او تېريو ته اشاره ولري چې د اهل کتاب [يهود او نصارا، يا په اوسني تعبیر صهيونيزم او امپرياليزم] له اړخه ايماني ټولنې ته خیر او متوجه کېږي او مسلمانان بايد د داسې شر پر وړاندې د ربوبي مقام پناهځای ته، «**رب الفلق**» ته، چې د ودې او رشد او ژغورنې د ټولو خنډونو او پردو لېرې کوونکی دی، پناه وړونکی شي چې له تيارو څخه رڼا او نور ته ورسېږي.

او په پای کې **خلورم** او وروستنی **شَرّ** چې پيغمبر<sup>(ص)</sup> او مسلمانان بايد له هغه څخه د «**رب الفلق**» لمن ته پناه يوسي، د حسود **شَرّ** دی، چې کله يې حسادت وپارېږي، فتنې ولاړوي. [وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.] او د حاسدانو له شره هغه مهال چې حسد کوي. «**حَاسِدٍ**»: حسود. بدورد. بدپالی. «حسد» ډېر بد او زشت شیطاني خوی دی چې د مختلفو لاملونو، لکه د ايمان له ضَعْف، تنگ نظری او بخل له اغېزه د انسان په وجود کې پيدا کېږي. او حسود هغه څوک دی چې د نورو د نعمت زوال غواړي، حسد د ډېرو کبیره گناه گانو سرچينه ده. او د دا ډول حسودانو بېلگه ابولهب دی، چې له پيغمبر<sup>(ص)</sup> سره د وينې له شريکوالي او خپلوی سره سره، د خپل وراره پر خلاف چې د زامنو خُسر يې هم گڼل کېده دسيسې، لمسونې او پارونې کولې. د ابوجهلانو او ابوسفیانانو انگېزه قومي رقابت او دښمني وه، خو ابی لهب چې له بنی هاشم څخه گڼل کېده، د حسادت په اور کې سوزېده، چې ولې يې د حُوان وراره پور او مقام پر هغه زیاتوالی موندلی دی. حسادت لکه د سور، یخ وهلي او ویده مار په څېر چې حس او حرکت يې د دښمنۍ د اور له تودوخې سره پیل کېږي او له همدې لامله د حسود له شره پناه وړل هم د «**اذا حسد**» له قید سره مقید شوی دی.

قرآنکریم د هاغو خلکو په نسبت چې پيغمبر پکې استول شوی وو د بنی اسرائیلو له حسادته شاهد راوړي: «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ

**فَضْلِهِ...** [نساء ۵۴ (۴:۵۴)] «آيا پر خلكو [= پيغمبر او مسلمانانو]، د هاغه څه له لامله چې الله تعالى هغوی ته له خپل فضله [نبوت او کتاب] وربښلی دی، حسادت کوي؟!...». او له ايمان په کفر ته د مسلمانانو په بېرته گرځولو کې د هغوی سخته لیوالتیا، چې د هغوی له دروني حسادته یې رېښه نېوله [او نيسي] په گوته کوي: «وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ...» [بقره ۱۰۹ (۲:۱۰۹)]. «ډېری له اهل کتاب د هاغه حسادت له لامله چې د زړه له تله [= په ذات او ضمیر کې؛ ستاسو په نسبت] یې لري، هیله [او ارزو] کوي، چې کاشکې تاسو له ايمان راوړو وروسته، بېرته د کفر حال ته وگرځوي!.....».

نو ځکه ددې سورة په پای کې وايي: «وَمَنْ شَرَّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.» پناه وړم د حاسد له شره، هغه مهال چې حسادت کوي. ځکه تر هاغه مهاله چې موږ له حسود وگړي سره د گټو ټکر نه وي پیدا کړی د هغه حسادت کوم ضرر نلري. په عالم کې ډېر موجودات شته چې انسان کولی شي د هغوی تر څنگه سوکاله ژوند وکړی، خو که خاص شرایط رادمخه شي همغوی کېدی شي د سړي لپاره شر اوسي. مثلاً ډېر حیوانات دي چې خپل ژوند لري، خو شوني ده چې په ځېنو شرایطو کې شر رامنځته کړي. د بېلگې په توگه که سپی هار [لېونی] شي، د هغه دا لېونتوب د نورو ژوو لپاره حتا د خپل ځان لپاره به یې شر شي. په هر حال حسود وگړي شتون لري. داسې څوک به نه وي چې حسادت ونلري؟ لږوډېر د ټولو انسانانو په وجود کې حسادت شته. خو کله چې دا حسادت تحریک شي، وپارېږي، هغه مهال وای د هاغو کسانو پر روزگار چې په مسیر او لارلیک کې یې واقع شي.

ظاهراً داسې برېښي چې حسادت یو ساده څیز دی، خو تاسو د تاریخ په اوږدو کې ووينئ چې همدا ساده څیز یو له تخریبي موتورونو او لاملونو څخه دی چې ډېر زیات منفي تحرک او ځواک رامنځته کوي. لومړنی جنایت چې د بشر په تاریخ کې پېښ شوی دی او د آدم یو زوی د هغه د بل

زوی پر لاس ووژل شو، د حسادت له مخې وو. قابیل له خپل ورور، هابیل، سره حسد وکړ او و یې ویل ولې ستا قرباني ومنل شوه او زما، نه شوه. لومړی قتل چې پېښېږي، لومړنۍ ورور وژنه چې واقع کېږي، لامل او سبب یې حسادت دی. دا د انسان قویترینه او تر ټولو ځواکمنه منفي انگېزه ده. د یوسف ورونو هغه ولې په څاه کې واچوه؟ فقط د حسادت لپاره. ویل یې؛ ولې زموږ پلار هغه تر موږ زیات خوښوي او ولې تر دې کچې هغه ته پاملرنه لري؟ موږ خو تر هغه ځواکمنتر یو؛ موږ خو په کارونو کې له خپل پلار سره ډېره زیاته مرسته کوو. نو حسادت یو ډېر خطرناک عامل دی، که وپارېږي او ځواک واخلي، کوم کارونه دي چې ترې سر نه وهي او کومې پېښې نه دي چې د هغه له آغېزې به واقع نه شي.

داسې ډېرې کیسې به مو اورېدلي وي کله چې یو ځوان پر یوې نجلۍ عاشق شي او نجلی د هغه وړاندیز رد کړي هلک له حسادته د هغه پر مخ تیزاب پاشلي له دې حسادته چې که زما نشوي د بل چا هم نشي، د هلک له حسادته د نجلی ژوند تباہ شي [که ژوندۍ پاتې هم شي]. حسادت ډېر یو ځواکمن عامل دی. ومو ویل چې په قرآنکریم کې، په ځلونو د مسلمانانو او پیغمبر په نسبت د اهل کتاب له حسادته خبره شوې ده: «...حَسَدًا مِّنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ...» [بقره ۱۰۹ (۲:۱۰۹)] د هاغه حسد له مخې چې په زړونو کې یې دی. هاغه حسادت چې نه یې غوښتل دا ومني چې خدای تعالیٰ چې تل پیغمبران له بنی اسرائیلو غوره کول، اوس یې دا پیغمبر د عربو له قومه غوره کړی وي او ددوی له منځه یې څوک پیغمبرۍ ته مبعوث کړی وي - هغه هم آخرالزمان پیغمبر. «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ...» [نساء ۵۴ (۴:۵۴)] آیا ددې لپاره چې الله له خپله فضله دې قوم ته دا انعام بښلی، حسد کوي. وینو چې پیغمبر او مسلمانان هم د حسادت له خطر سره مخامخ ول - لکه د ابوسفیانانو او ابو جهلانو خطر، د هغه د خپل سکه تره ابی لهب او د هغې زمانې د برلاسو مشرکینو حسد....

«حسودان» تل د انبيا او اوليا د لارې خنډ ول، نو ځکه قرآنکريم حضرت رسول (ص) ته فرمان ورکوي: د حاسدانو له شر څخه خدای تعالی (ج) پالونکي څښتن [«رب الفلق»] ته پناه یوسي. سره له دې چې په دې سورة او ورپسې سورة کې مخاطب پخپله پیغمبر (ص) دی، خو دا جوتنه ده چې موخه یې مثال او نمونه ده او ټول باید د حاسدانو له شره خدای ته پناه یوسي.

لویه خدایه! موږ هم د حاسدانو له شره ستا مقدس ذات ته پناه وړو!  
الهي! له تا غواړو موږ پخپله هم د نورو په نسبت له حسداو کینې وساته!  
پاکه ربه، پالونکی څښتنه! موږ د نفاثات فی العقد له شره او هم مو د حق په لار کې له وسوسه گرو وژغوره! آمین یا رَبَّ الْعَالَمِينَ

په هر حال، د فلق په سورة کې، خبره پالونکي څښتن ته له پناه وړلو څخه ده چې د انسان او په ټولیزه توگه د ټولو استعدادونو او د موجودو خزانو پنځوونکی دی چې ځېنې یې په اصطلاح له دې دانې باید سر راوباسي. مولوي یو ډېر په زړه پورې تعبیر لري چې دا معنا ښه روښانه کوي. په رښتیا چې زموږ عارفان پر مسئلو څومره ښه پوه شوي او بیان کړي یې دي:

شاخ و برگ از حبس خاک آزاد شد      سر برآوردو حریف باد شد  
وايي دانه چې په ځمکه کې حبس وه، آزاده شوه او ښاخونه او پانې یې وایستې او اوس د باد پر وړاندې ولاړه ده. اوس باد او توپان هم نشي کولی هغه وپرخوي. دا دانه تر کومه بریده ځواکمنه شوې ده چې اوس پر یوې سترې ونې تبدیله شوې ده.

برگها چون شاخ را بشکافتند      تا به بالای درخت اشتافتند  
پانې یوه یوه د ښاخونو له منځه راوځي او ښاخونه او پانې همداسې سر وهي، ټوکېږي او سر آسمان ته وباسي:

با زبان شطّاه شکر خدا      مي سرايد هر بر و برگي جدا  
که بپرورد اصل ما را ذو العطا      تا درخت استغَلّظ آمد و استوی

د قرآن پر آیتونو یې استناد کړی: «...سَطَّاهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ  
سُوقِهِ يُعْجِبُ الزَّارِعَ لِيُغَيِّظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ...» [فتح ۲۹ (۴۸:۲۹)] وایي ونه لگیا ده  
شکر کوي چې موږ لومړی د دانې په بڼه په خاورو کې مېشت ولو او ذوالعطا،  
د بښنې خاوند پالونکي څښتن موږ ځواکمن، لوار او ستر کړي یو چې دا  
ډول یوه پېژند پانه مو موندلې ده. ورپسې نتیجه اخلي چې هاغه انسانان  
چې په دنیا پورې تړل شوي دي او د خاورې اسیران دي، کله چې ځان یې  
له اسارت آزاد شي، خوښېږي.

جان‌های بسته اندر آب و گل      چون رهند از آب و گل‌ها شاد دل  
در هوای عشق حق رقصان شوند      همچو قرص بدر بی نقصان شوند  
هنوی لکه د بدر په څېر، یعنې د څوارلسمې سپوږمۍ غوندې بشپړېږي. وایي  
موږ هم لکه د هماغې دانې په څېر د خاورې په زړه کې د اوبو او خټو  
اسیران یو؛ خو که وکولی شو خپل ځان له دې اسارته آزاد کړو، رشد او وده  
مومو او غوړېدا ته به ورسېږو. وینئ چې خبره له همدغه «فلق» او «رب  
الفلق» ده. خبره له هاغه خدایه ده چې دانه پرانیزي او استعدادونو وده  
کوي، غوړېږي او برکتناک کېږي، که موږ هم وکولی شو، هغه ته په مخ کولو،  
د مادي او مادیاتو له نښتنو او بندیزونو څخه آزاد شو. موږ به هم د حق د  
عشق په هوا کې نڅاگر شو. په همدې ډول دی چې الهي آزاده انسانان لکه د  
بدر د ټیکلي په څېر بې له عیب او نقصانه دي.

جسمشان رقصان و جان‌ها خود می‌رس      وانک گرد جان از آنها خود می‌رس  
دا نڅا او سماع چې عارفان یې کوي، چې سره ددې چې یو شمېر کسانو  
همدې جسمي نڅا ته مخه کړې ده - مثلاً په قونیه او نورو ځایونو کې - سره  
له دې چې په هر حال کې د مولانا د مریدانو په حلقه کې وارد شوي دي،  
خو دا نڅا او سماع د یو بل څیز نښانه ده چې که خلک هغه له یاده وباسي  
یوازې په همدغه جسماني نڅا کې پاتې کېږي.

گندم از بالا به زیر خاک شد      بعد از آن او خوشه و چالاک شد

لومړی په خاورو کې ننوت چې وروسته وکولی شي وږی راوباسي.  
دانه‌ی هر میوه آمد در زمین بعد از آن سرها برآورد از دفین  
«دفین» یعنی دفن شوی، ښخ او پټ شوی. وایي دا استعدادونه په خاورو کې  
له ښخیدو وروسته غوړیږي.

اصل نعمت‌ها ز گردون تا به خاک آمد و شد غذای جان پاک  
د جهان وگړي چې که فروتن او خاکساري شي او خپل ځان راتپټ کړي، د  
هاغې دانې په څېر چې په خاورې کې دننه شي، هاغه مهال راپورته کېږي او  
اوچتوالی مومي.

دانه‌ها چون در زمین پنهان شود سرّ آن سرسبزی بستان شود  
در رحم زادن جنین را رفتن است در جهان او را ز نو بشکفتن است  
وایي نطفه د مور په رحم کې هم همدا ډول ده. دلته هم، نطفه، لکه د  
همدې دانې په څېر په رحم کې پټیږي، خو د تل لپاره هلته نه پاتې کېږي،  
خو «در جهان او را ز نو بشکفتن است».

دانه‌ی مردن مرا شیرین شده است بل هم اَحیاء پی من آمده است  
قرآن فرمایي: **بَلْ اَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ**. [آل عمران ۱۶۹ (۳:۱۶۹)] وایي له کومې  
چې له دې «دفین» [څښېدو] او خارو ته له سپارلو وروسته حیات [ژوند]  
دی، حتا مرگ هم زما لپاره خوږ شوی دی، چون پوهېږم چې مرگ هم په  
واقعیت کې پالنه او بډاخلي زېږېدنه ده.  
دا په لنډه توګه د فلق سورة ته یوه کتنه ده، سره ددې چې په دې سورة کې  
د بحث لپاره ډېر ځای شته.

صدق الله العليّ العظيم.

**يادونه:** ددې تشرېح د لیکلو پر مهال لاندینیو سرچینو ته هم مراجعه شوې ده:

- ۱ - نظم قرآن - د عبدالعلي بازرګان لېکنه
- ۲ - آشنایي با قرآن - د مرتضی مطهری لیکنه
- ۳ - في ظلال القرآن - د سيد قطب لېکنه

- ۴ - تفهيم القرآن - د مولانا سيد ابوالاعلی مودودي ليکنه
- ۵ - تدبر قرآن - د مولانا امين احسن اصلاحي ليکنه
- ۶ - قرآن حکيم [ترجمه و توضيحات فارسي] - عبدالعلي بازرگان
- ۷ - الميزان في تفسير القرآن - د سيد محمد حسين طباطبائي ليکنه
- ۸ - کابلي تفسير [قرآن کریم ترجمه او تفسير - مولانا محمود الحسن ديوبندي او علامه شبير احمد عثمانی] پښتو کوونکي : د عالمانو يوه ډله
- ۹ - پرتوی از قرآن - د سيد محمود طالقاني ليکنه
- ۱۰ - تفسير نمونه - د آيت الله مکارم شيرازي او د ورسره علماو د پلاوي ليکنه
- ۱۱ - تفسير نور - د مصطفى خرمدل ليکنه
- ۱۲ - تابشي از قرآن - د سيد ابوالفضل ابن الرضا برقي قمي ليکنه
- ۱۳ - تفسير باران - د دوکتور مهدي خدّاميان آراني ليکنه
- ۱۴ - ترجمه تفسير طبري - د حبيب يغمائي په اهتمام او تصحيح
- ۱۵ - تفسير ابن كثير - [حافظ عمادالدين ابوالفدا اسمعيل بن عمر ابن كثير الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناگرهي
- ۱۶ - معارف القرآن - د مولانا مفتي محمد شفيع ليکنه
- ۱۷ - تفسير مصباحين (اردو) ترجمه و شرح تفسير جلالين - ليکونکي : جلال الدين محلي او جلال الدين سيوطي - اردو ته ژباړه او شرح : محمد لياقت علي رضوي
- ۱۸ - تفسير کمالين د جلالين تفسير اردو شرح د : مولانا محمد نعيم ديوبندي
- ۱۹ - د قرآن عظيم الشان پښتو ژباړه - مولوي قيام الدين کشاف
- ۲۰ - عزيزالتفاسير - د قرآن کریم پښتو ترجمه او تفسير - مولوي سلطان عزيز (عزيز)
- ۲۱ - صفوة التفاسير - د محمد علي الصابوني ليکنه - ژباړونکی : مولوي شمس الله کمال زاده
- ۲۲ - د قرآن پلوشي - د گلب الدين حکمتيار لېکنه
- ۲۳ - تفسير دېوبندي - د مولوي عبدالحنان لېکنه
- ۲۴ - حکمة القرآن - د مولوي امين الله پېښاوري لېکنه
- ۲۵ - تفسير ايوبي حنفي - د مولانا محمد عبيدالله ايوبي لېکنه
- ۲۶ - تفسير احسن الکلام - د مولوي عبدالسلام رستمی ليکنه
- ۲۷ - قرآن کریم په پښتو - د اجرالدين اقبال ژباړه
- ۲۸ - شرحي بر سوره های قرآن - عبدالعلي بازرگان - د عبدالعلي بازرگان وېب پاڼه

[bazargan.com]

- ۲۹ - تفسير روح القرآن - مؤلف ډاکتر مولانا محمد اسلم صديقي.
- ۳۰ - د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه - مولوي جانباز سرفراز.

- ۳۱- روح المعاني فی تفسیر القرآن العظيم والسبع المثاني - العلامة ابي الفضل شهاب الدين محمود الالوسي البغدادي.
- ۳۲ - تفسیر جواهر القرآن - مولانا حسين علي.
- ۳۳ - تفسیر روح البیان - شيخ اسماعيل حقى البروسوى.
- ۳۴ - «کنز الايمان او تفسیر نور العرفان» ترجمه احمد رضا خان بريلوي، تفسیر احمد يارخان نعيمی.
- ۳۵ - كشف الاسرار و عدة الابرار - [د قرآن کریم ادبي او عرفاني تفسیر] خواجه عبدالله انصاري.
- ۳۶ - د قرآن ربا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسیر] مولوی محمد ظاهر اسدالله مكي.
- ۳۷ - تفسیر الفخر الرازی المشهور بالتفسیر الكبير و مفاتيح الغيب، امام محمد الرازی فخر الدين.
- ۳۸ - التفسیر المبين - دوكتور عبد الرحمن بن حسن النفيسه.
- ۳۹ - تفسیر قرطبي - محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پير محمد کرم شاه.
- ۴۰ - المفصل في تفسیر القرآن الكريم - المشهور بتفسیر الجلالين - للامام جلال الدين المحلي والامام جلال الدين السيوطي.
- ۴۱ - «سير تحوّل قرآن» - مهندس مهدي بازرگان.
- ۴۲ - مثنوي معنوي - مولانا جلال الدين بلخي.
-

**Get more e-books from [www.ketabton.com](http://www.ketabton.com)**  
**Ketabton.com: The Digital Library**